Max Frisch

LOCARNO'LU ECZACININ DÜŞÜ

Çeviren:
Ülker Sayın

Edebiyat Dizisi
KABALCI YAYINEVİ

Max Frisch, 15 Mayıs 1911'de Zürih'te (İsviçre) doğdu. Zürih Üniversitesinde başladığı Alman Dili ve Edebiyatı öğrenimini 1932'de babasının ölümü üzerine yarıda kesti. 1934 Zürih Ün. Mimarlık Bölümüne girdi. Uzun yıllar mimarlık ve yazarlığı beraber yürüttükten sonra mimarlığı bıraktı. Max Frisch, İkinci Dünya Savaşı sonrası, Orta Avrupa yazınının öndegelen imzalarından biridir. Çeşitli dillere çevrilen roman ve oyunlarının yanı sıra 'günce' türü onun başarılı olduğu ve çok tanındığı alan oldu. 4 Nisan 1991'de Zürih'te öldü.

Türkçede Max Frisch; *Philipp Hotz'un Büyük Öfkesi* (çev. Hasan Kuruyazıcı, Tiyatro K., 1964 - 2. bs. De Y.); *Bay Biedermann ve Kundakçılar* (çev. Zahide Gökbay, Ekin Y., 1965 - ayrıca Hasan Kuruyazıcı çevrisiyle Oyun dergisi, 1965); *Cezaevi Günleri* (çev. Ajlan Erçetin, Habora K., 1968 - 2. bs. 1973); *Çarpık Sevda* (çev. Sezer Duru, Sinan Y., 1972 - 2. bs. Can Y., 1987); *Gene Başladılar Şarkılarına* (çev. M. Koruyan - H. Moralı, 1982); *İnsan Nedir Ki* (çev. Gürsel Aytaç, Ara Y., 1990); *Günce 1966-1971* (çev. Rezzan Algün - E. Özdemir, Gündoğan Y., 1990); *Mavi Sakal* (çev. Esin Önol, Ara Y., 1991); *2 Oyun Kont Öderland ve Santa Cruz* (çev. Güler Türker, Düzlem Y., 1992); *Tirbuşon* (çev. Gülten-Şükrü Çorlu, Ara Y., 1993); *Biyografi* (çev. Zehra İpşiroğlu, Can Y., 1993); *Montauk* (çev. Gürsel Aytaç, Gündoğan Y., 1994).

Türkçede Max Frisch üzerine: *Max Frisch'te Hayat ve İnsan Sorunu*, Yüksel Özoğuz, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1975; *Max Frisch'in Oyunlarında Kişinin Kendini Gerçekleştirme Çabası*, Nilüfer Kuruyazıcı, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979; *Max Frisch ve Oğuz Atay'da Aydın Olgusu*, Yıldız Ecevit, Ara Y., 1990, bu kitap Almanca olarak yayımlanmış ancak Oğuz Atay'la ilgili bölümü ayrıca *Oğuz Atay'da Aydın Olgusu* başlığıyla Türkçe yayımlanmıştır, Ara Y., 1989.

Ülker Sayın, 1964'de İstanbul'da doğdu, İstanbul Alman Lisesi'ni, Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümü'nü bitirdi. Bir yıl Viyana Üniversitesi'nde Karşılaştırmalı Edebiyat Bölümü'ne devam ettikten sonra, Boğaziçi Üniversitesi'nde İngiliz Dili ve Edebiyatı ve İstanbul Üniversitesi Alman Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde yüksek lisans yaptı. Üç yıl Marmara Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Bölümü'nde araştırma görevlisi olarak çalıştı. Halen Marmara Üniversitesi Sinema TV Bölümü'nde Sanatta Yeterlilik çalışmasını sürdürmektedir.

MAX FRISCH

LOCARNO'LU ECZACININ DÜŞÜ

Türkçesi:
Ülker Sayın

Kabalcı Yayınevi

KABALCI YAYINEVİ 73
Edebiyat Dizisi 10

LOCARNO'LU ECZACININ DÜŞÜ
Max Frisch
Özgün Adı: Der Traum des Apothekers von Locarno
© Suhrkamp Verlag, Frankfurt am Main 1972
Bu çevirinin tüm yayın hakları
Kabalcı Yayınevi'ne aittir.
Almancadan çeviren: Ülker Sayın

© Kabalcı Yayınevi, İstanbul 1995
ISBN 975 - 7942 - 34 - 0

Yayın Yönetmenli: Vedat Çorlu
Editör: Süreyyya Evren
Dizgi: Beyhan Ajans
Baskı: Yaylacık Matbaası

KABALCİ YAYINEVİ
Himaye-i Etfal Sok. No: 8-B
Cağaloğlu 34410 İSTANBUL
Tel: (0212) 526 85 86 - 522 63 05 Fax: (0212) 526 84 95

İÇİNDEKİLER

Kuyumcu

7

Locarno'lu Eczacının Düşü

19

Bir Mutsuzluğun Eskizi

35

Şans

69

Statik

81

KUYUMCU

Sonu kötü olacak. Şarap mahzeninde otururken bunu biliyor. İspanyol garson roze şarabı masanın üzerine koyarken başka yere bakıyor, hatta bir sonraki masaya yöneliyor. Babası otobüste kalp krizinden ölmüştü. Eskiden tanıdığı biri şarap mahzenine geldiğinde kuyumcu daha fazla kalmıyor orada, eski tanış oturur oturmaz parayı masanın üstüne bırakıyor. Bir çırağın kendisini nasıl bu kadar bezdirdiğini aklı almıyor. Daha gençken, uygulamalı sanat okulunu bitirdikten sonra, yurt dışında çalışmıştı (Strassburg); 1939'da geri döndü. Çırağı işten attı ve yeni birini aldı: Ama yenisi de musluğu tam kapamıyor. Musluk damlıyor. Anlaşılan titiz davrandığı tek yer atölyesi değil, 27 yıldır büyüteçle çalışmak. İşinden eve geldiğinde kirli bir mutfağa dayanamıyor. Örneğin. Bazen kundaklamak geliyor aklına. Karısı onun kirli bir mutfağa dayanamadığını biliyor ve bunu sorun yapmasını gülünç buluyor. İspanyol garson şarap mahzeninde ona samimi, ama öbür müşterilere oranla daha özensiz davranıyor. Karısından mutfağı temiz tutmasını istemeye

cesareti yok. Karısı eskiden de mutfağı temiz tutmazdı, ama o bu konuda anlaşılan daha duyarlı olmuş, erkeklik görevini yerine getirmediğinden beri. Onu iğrendirdiğinden, yani çok basit bir nedenden, bulaşığı günlerce pis bırakmaması için karısından ettiği bir rica bile gerilime yol açıyor. Diplomalı çocuk bakıcısı o, kendi hizmetçisi değil ki. Mutfak ile ilgili gerilimler her zaman kendi gülünçlüğünü kavramasıyla sona eriyor; karısı o zaman hiç ağzını açmadan bulaşığı yıkıyor, ama daha önce değil. Atölyesi ile dükkanı eski kentin merkezindeki bir sokakta, özellikle gece yarısından sonra, kundakçılığın çok zarar verebileceği bir yerde. Kuyumcu evde yalnızken bulaşığı yıkadığında, kuruladığında, ve de mutfağın yerini temizlediğinde karısının kendisine teşekkür etmesi için bir neden olmadığını biliyor, çünkü apaçık bir sitem olurdu bu. Ama yıkanmamış bulaşık onu iğrendirdiğinden yine de arasıra yapıyor bunu. Karısı niye başka bir koca bulmuyor? Eğer bulaşığı yıkamaz ve karısının yıkamasını beklerse ondan özür dilemek için dikkatini toplaması gerekiyor; karısı gerçekten de hizmetçisi değil. Şarap mahzeninde içtiği ilk parti şaraptan sonra kendini biraz daha rahat hissediyor, daha fazla içtiği çok ender. Ancak içkisi çabuk tükeniyor. Daha sonra görevliler gittiklerinde bir kez daha atölyeye uğruyor, damlayan musluğu kapatıyor. Bir keresinde de karısının muhasebede yaptığı ağır bir hata; karısına bu konuda hiç bir şey söy-

lemiyor. Karısını gücendirdiğinde kendisi saygınlık kazanmış olmaz ki. Karısı bir haftalığına ailesine gittiğinde mutfaktaki yıkanmamış bulaşık onu rahatsız etmiyor; bulaşığı ancak karısı gelmeden önceki gece yıkıyor. Geliri yüksek değil ama yetiyor. Eğer konu mutfaktaki bulaşık olmasa, bu kez başka göstergeler, karısının onun isteklerini yerine getirme gereksinimi duymadığını ortaya koyacaktı. Bunu biliyor. Tabii ki sorun bulaşık değil. Bütün bunları biliyor o. Gülünç bir durum. Karısı onun için üzülüyor. Artık şarap mahzenine onu almak için gelmiyor, zaten karısı onu almaya geldiğinde, kendini vesayet altına girmiş gibi hissediyor. Zor biri o. Bu her zaman böyleydi: Hasta olduğunda karısı insanın gözlerini yaşartan bir çaba gösteriyor. Bu hep böyle. Eskiden dostları vardı, kişisel uğraşlarının gülünçlüğünden onları artık hemen hemen hiç aramıyor. Karı-koca çekişmeleri denilen durumlar olmuyor değil. Ama o bunlardan kaçınıyor; sonra da söylemekten kaçındığı şeyi kaçırıveriyor ağzından: Yıkanmayan bulaşık işini. Örneğin. Zaman zaman karısı çaba harcıyor. Toplumsal olaylara ilgisi (Eski kent merkezinin onarılması gibi) sönmüş durumda, gerçi hâlâ şarap mahzeninde oturduğunda TAGESANZEIGER'i* okuyor. Gazetede yazanlarla karşılaştırıldığında onun uğraştıkları gülünç kalıyor. Onuruna yediremiyor bunu. Ola ki bir kundaklama gerçekleşirse, işte bundan. Eski-

* Seri ilanların yeraldığı günlük ve yerel gazete, yay.

den hiç bir şeye boyun eğmezdi, gözüpekti, kadınlar konusunda başarılıydı; vs. Daha kısa zaman öncesine kadar bir sürü şeye boyun eğmesi gerekmezdi, çünkü iş oraya gelmezdi. Örneğin: Karısı Strassburg fotoğrafını hiçbir şey demeden duvardan indirmiş ve yok etmişti. Karısı şimdi onun kendisini gülünç düşüreceğinden korkuyor. Biri, yanlış bir telefon bağlantısında özür dilemeden telefonu kapattı mı; o bunu kişisel alıyor, karşısındakinin telefonu kapatmış olmasına rağmen, bir kere daha tekrarlıyor: Huber!. Dükkanında (öğleden önceleri) arkada neon-ışığında oturuyor, büyüteç gözçukurlarına sıkıştırılmış; müşterilerle karısı konuşuyor, o artık hemen hemen hiç konuşmuyor, ya da eğer bir müşteri kuyumcunun kendisiyle konuşmak isterse, müşteri yüzünü göremesin diye masanın üzerine eğiliyor. Hâlâ onun broşlarını alanlar var. Bazen hiçbir şey söylemiyor, hiçbir şey, sadece neden herşeye boyun eğdiğine hayret ediyor. Belki de karısı kuyumcunun hiçbir şeyi farketmediğini düşünüyor. O nedenle de her defasında soruyor: "Kapıyı kitlemeyi gerçekten unutmadın mı?" Bazen karısına kendini gerçekten asmaya gücü yetermiş gibi bakıyor. Garsonlardan biri de, genç ispanyol, bunu farketmiş olacak ki, kuyumcu paltosunu çıkarmadığından beri daha dostça davranıyor; kuyumcunun bir de beresi var, hışırdayan bir kağıttan salam çıkarıyor, belli ki akşam yemeği için eve gitmeyecek. Kuyumcu biriyle kavga etme-

ye dursun, karısının daha baştan karşı tarafı tutacağını biliyor; böylece birşey açıklamasına da gerek kalmıyor. Karısı her zaman onun iyiliğini istiyor ve sanki kuyumcu artık sadece hata yapıyormuş gibi davranıyor. Bazen kuyumcu bitirmek istiyor işi. Kül tablalarının kirli olması şarap mahzeninde onu rahatsız etmiyor. Bir keresinde karısı şöyle demek zorunda kalmıştı: "Bütün pislik senden geliyor." Bunu kendisine ispatlamak mümkün. Susması hep daha yerinde oluyor. Tuvaletten çıktıktan bir saat sonra, kuyumcu pantolonunun düğmelerinin iliklenmemiş olduğunu farkediyor; belki de bu daha sık oluyordu da o hiç farketmiyordu. Paltoyla kendini daha güvencede hissediyor. Şarap mahzeninde daha öğrenciyken ona anlatılan bir olayı anımsıyor: Gırtlak kanseri olan bir işçi ağzına patlayıcı kapsül koymuştu; beyni Hechtplatz'daki kemeraltında etrafa fışkırmıştı. İşçinin seçtiği o iğrenç yöntemi kuyumcu istemiyor. Saat 6'ya doğru şarap mahzeni doluyor, o zaman kuyumcu yerinden kalkıyor, paltosuyla oturduğundan gidişi göze çarpmıyor. Parayı önceden masanın üstüne koyuyor. Başka bir olay: Uygulamalı sanat okulu öğrencisiyken annesiyle Wiedikon'da oturuyordu. Banyoda dişlerini fırçalarken alt kattaki banyodan çok yüksek olmayan, garip bir ses duydu, sanki biri küçük bir çekiçle aynayı kırıyormuş gibi ama onu izleyen şangırtı sesi yoktu, bir silah sesiydi bu, iki saat sonra da tabutu apartmandan çıkarmışlardı.

Yaşlandıkça daha sade bir tarzı yeğliyor insan. Albis'te yeterince buna uygun yer biliyor; elbet bu işin pazar günü olması gerekmiyor, onca yürüyüş yapan insan, onca çocuklu aile ortadayken. Örneğin karısı "Konuşacağına düşün" dediğinde, "Kendimi asabilirim," diye düşünüyor. Giderek daha sık şarap mahzenine gitmeye başlıyor. Oturduğunda önce etraftakilere bakıyor; sonra düşünüyor. Ne düşünüyor acaba? Yuvarlak masadaki uzun saçlı, sakallı genç "Afiyet olsun," diyor. Biraz sonra yan masadan bir sözcük geliyor kulağına: Kuyruk. Kuyumcu herşeyden alınmamak için sürekli dikkat sarfetmek zorunda; aslında genelde de sürekli dikkat etmek zorunda. (Yalnızca tuvaletten çıktığında değil.) Ömür boyu tiksindirici olmamaya çalışmıştı, ömür boyu tuvalet penceresini açık bırakmış, trende her uyumak istediğinde paltosuyla yüzünü örtmüştü. Şimdi şarap mahzeninde kuyumcu sadece paltolu haliyle biliniyor: Salam ve roze şarapla yetinen bir yaşlı. Karısının evde ona dediği gibi "sersem" değil, ama yine de dikkatli olmak zorunda. Şarap mahzeninde parayı masanın üzerine koyduğunda iki kez sayıyor, hatta bir süre sonra üçüncü kez. Yüksek bir kuleden atlayış kesin sonuç verirdi, ama bir kez daha gözden geçirdiğinde: Geride kalanlar için tiksindirici olurdu, hele ömür boyu tiksindirici olmamak için uğraşılmışsa... Kuyumcu, yakında gerçekleşmesi gerektiğini biliyor. Zürich yakınında (Adliswil) doğmuş ve Zürich'de

yetişmiş biri olarak elbette Mühlebachstrasse'yi ve Mühlegasse'yi biliyor ama yine de kendisine sorulduğunda yanlış bilgi vermişti. Neyse ki karısı yanında yoktu. Televizyonun karşısında otururlarken ileri sürdüğü görüşler inandırıcı olmuyor hiç, hep karısının tutmadığı kişileri savunuyor, örneğin Willy Brandt gibi. Bir keresinde havagazı musluğunu da düşünüyor; ancak evde havagazı musluğu yok. Karısı hep onun iyiliğini istiyor: Örneğin, insan içine çıkmasını. Daha sonra karısı yalnızca kendisinin konuştuğunu, başkalarını dinlemediğini, vs. söylüyor. Bunun nedeni söylediklerinin kimseye inandırıcı gelmediğini bilmesi. Geriye kesin ve arkada kalanlar için *tiksindirici olmayan tek bir yöntem* kalıyor: *Uyku-hapları* yöntemi. Gerçi hiç de mert bulmuyor bu yöntemi, ama birkaç aydır uyku-hapları biriktiriyor. Onları atölyede saklıyor. Ama bunun için de insanın havasında olması gerek, sadece korkmamak yeterli değil. İnsan otuz tane uyku hapını öylesine alamaz, üçer ya da dörder tane, suyla ya da kiyanti şarabıyla yutmak için, insan hapları avucundan ağzına öylesine atamaz ki. Havaya girmek için karısıyla sudan bir nedenden kavga başlattığında (karısı yine o günkü TAGESANZEIGER'i atmıştı) karısı makul, hatta anaç davranıyor. Sonra da onun en sevdiği yemeği pişiriyor, televizyon seyretmesine izin veriyor. Sonra karısından özür diliyor. Her şeyin giderek kötüye gitmesinin nedeni karısı değil: "Çocuksu!" bu öylesine

denilen bir şey, karısı bunu onun yorumladığı biçimde kastetmiyor. Karısı bir sürü şeyi 10 ya da 20 yıl önce de söylerdi, ama kuyumcu kendisine 'şersem' denmesine aldırmazdı. Karısı bunu gerçekten sözcük anlamıyla kastetmiyor, yoksa ömür boyu kuyumcuyla yaşamazdı. Hâlâ yatakları yanyanaydı. Başkalarının yanında, "Sarmısak değil, sarımsak" diye düzelttiği için karısı suçlanamaz. Söylediği tümüyle nesnel, zaten ona daha evdeyken aynı şeyi söylemişti. Artık hiçbir şey diyememek korkunç bir durum. Bir keresinde "Şimdi bir bunak gibi konuşuyorsun," der, ama dediği için de özür diler; sözcük anlamıyla kastettiğinden bir daha hiç tekrarlamaz.

Ormanın başlangıcında bir bankın üzerinde otururken aslında artık bir karar vermeye gerek olmadığını düşünüyor: Kente bir bakış yetiyor, Limmat'a, kulelere, Schlieren yakınındaki gazometrelere, ormana giden bir çifte. Uyku hapları artık kuyumcunun paltosunun cebinde. Yakında 64 olacak. Neyi bekliyor ki? Eğer her gece tuvalete gitmesi gerekecekse: On kez, her bir yudumda üç hap birden almak. Bu yapılabilir bir şey. Ancak kesin olmalı. Şarap mahzenine artık uğramıyor, (Kuyumcu pek özlenmiyor orada, ama eksikliği farkediliyor: Eski bir demir soba, odadan geçen soba borusu, iki ya da üç yaşlı... hepsi demirbaş eşyadan sayılıyor), Şarap mahzenine gitmek birdenbire anlamsız geliyor ona. Yeniden antetli

mektup kağıdı ısmarlaması ya da kendine yeni bir bere alması, kuyumcunun beyin felci gelene kadar beklemek niyetinde olduğunu göstermiyor. Artık o zaman çok geç olurdu. Sao Paulo'da yaşayan gelini eylülde Zürich'e geleceklerini yazıyor; öneri her ne kadar iyi niyetli de olsa kuyumcu, gelinin programına uygun davranmayacak: Vierwaldstaettersee'ye aile gezisi yapılacak, bira mayasına yatırılmış sombalığı yenilecek. Gelini, kuyumcunun çok çalıştığını düşünüyor. Gece tuvalete gitmesi gerektiğinde saat zaten sabahın dördü olacak, saat 9'da kahve içmeye gelmediğinde karısı yardım çağıracak, midesi yıkanacak. Ambulansın erken gelmemesi için bu işin geceye doğru yapılması gerekiyor; çok geç vakit değil, ama televizyon önünde uyuya kalmaması için de çok erken değil. Ertesi gün kar fırtınası; gece saat 10'a doğru uyku haplarını alma kararı anlaşılmasın diye gününü her zamanki gibi geçirir: Öğleden evvel atölye, öğleden sonra şarap mahzeni (son defa olarak), her zamankinden daha fazla içmez, zaman geçirmek için TAGESANZEIGER'i okur. Karısı onun yine şarap mahzenine gitmiş olduğunu farkeder: "Bu mahzende gününü öldürüyorsun." İnsan kendine hakimse hiçbir şeye göz yummak gerekmez; kuyumcu hiçbir şey duymamış gibi yapar, karısının yüzüne bile bakmadan TAGESANZEIGER'in sayfalarını karıştırmaya devam ettiği için karısı tekrarlar: "Orada gününü öldürüyorsun." Oysa kuyumcu uzun zamandan

beri olduğu gibi kendine hakimdir, sadece karısının bunu özellikle bu gün söylemesini üzücü bulur. Ertesi gün ölü bir kuyumcu olacak, karısı böyle bir laf etmiş olduğu için kendini suçlayacaktır, olmaz bu... Hâlâ yanyana uyuyorlar. Gece onda haberler başladığında kuyumcu hep bunu düşünüyor. Kuyumcu felçli birini tanıyor. Görünüşte felce direnen sadece göz kapağı; bunu saklamak için de güneş gözlükleri var; birdenbire insanlar ona çok sevecen davranmaya başlıyor, düşünme yetisini yitirip yitirmediği de belli değil. Onun kekelediğini bilen biri var mı? Bunu kolay kolay atlatamayacak, ama ikinci felcin geleceği de kesin değil. Kuyumcu henüz kendine hakim, henüz düşünebiliyor. Bir başka seferinde yine gerçekleşemiyor: Karısı ertesi gün doktora gitmesi gerektiğini söylüyor. Doktor ameliyat gerekebileceğini söylüyor, ama merak edilecek bir şey yok, 8-10 günlük bir olay... Kuyumcunun 8-10 gün ertelemesi gerekiyor.

Kuyumcu hâlâ yaşıyor. Eylülde San Paulo'dan gelen torunuyla Vierwaldtstaettersee'de kızarmış sombalığı yiyor. Yaa, böyle işte! Yalnızca büyükanne kendini çok iyi hissetmiyor, ilkbahardaki ameliyatının öyküsünü anlatıyor; bu arada kuyumcu bira mayasına yatırılmış som balıklarının eski tadında olmadıklarını farkediyor. San Paulo'daki oğlu İsviçre-Amerikan firmasının genel mümessili, Latin-Amerika'dan bahsederken ve bulundukları yerdeki kuğuları beslerken nerdeyse tam bir Amerikalı. Paranın

hiçbir sorun olmayacağı, kuyumcu 90 yaşına bile gelse paranın hiç sorun olmayacağı söyleniyor. Böyle işte, böyle işte, diyen o değil, büyükanne; ama ona değil, torununa söylüyor. Şarap mahzeninde oturup (Demir soba hâlâ duruyor, sadece garsonlar değişmiş) hışırdayan kağıttan salamı çıkarıp çiğnediğinde — karısı artık ölmüş, dükkan satılmış o ise Belediye Yaşlılar Yurdu'nda.

LOCARNO'LU ECZACININ DÜŞÜ

Bu alçaklık! diyor sakin sakin, ama öyle yüksek sesle ki hem kendi sesinden uyanıyor, hem de aynı zamanda kendi sesini dışarıdan duyuyor. Ancak şimdi de italyancası: UNA VERGOGNA / E UNA VERGOGNA!... O anda uykusundan hatırladığı şu: İki ayağı da aksayan bir piskopos. Belki de piskopos rolünde oynayan ama aslında sakat olan bir komedyen, ve bütün bunların geçtiği yer bir spor salonu.

O dönemde bir köy doktoru o, IL DOTTORE, sanki adını bilmezlermiş gibi köydeki herkes ona yalnızca IL DOTTORE diyor. Oysa adı yıllardır hem telefon rehberinde hem posta kutusunda vs. var, ama yine de IL DOTTORE. Buna karşılık onun köy halkının adlarını bilmesi gerekiyor, hatta onların çocuklarının ön adlarını bile.

Alçaklık başka bir şey olmalı.

Kendi sesinden uyanıp yatağın kenarında otururken, aslında bitkin düşmüş, ama düşü devam etmesin diye karanlıkta dimdik oturup ışığı yaktığında artık bir köy doktoru değil o. Hatta bir zamanlar köy doktoru olup olmadığından emin olamıyor bir süre ama hemen sonra (her seferinde yalnızca birkaç dakika sürüyor bu) herşey açıklığa kavuşuyor.

Köydeki alçaklıkla uğraşmanın gereği yok, aslında olup biten tek bir şey yok buralarda. Yıllardır bir cinayet işlenmemiş. Gündüzleri görünürde dostlar. Onları bir arada tutan, kışları çok az güneş alan toprakları dışında birbirlerine olan alçakça tutumları. Ama burada dünyaya gelinmemişse bunlarla uğraşmanın pek gereği yok. Üstelik köyün bir spor salonu da yok.

IL DOTTORE! Kulağa alaycı-kibar geliyor.

Bir ayyaş o. Her seferinde, uyandığında, açık seçik olmayan, ama az önce apaçık olan herşeyi unuttuğunda, bu gerçeğin farkına varyor. Aslında mutlu bir düştü.

Kendisinden hiçbir beklentisi olmayan titrek piskopos ve spor salonu; bunların onunla hiçbir ilgisi yok aslında. Bir şaka sanki, bir hata; bu titrek, iki ayağı da aksayan piskopos onu hiç ilgilendirmiyor, bütün bunlar ürpertici ve gülünç, bir arıza, dolayısıyla da alçaklık.

O bir inançsız-katolik.

Ondan bir önceki gece köy halkının onu aldattığını düşünüyor, su parasıyla başlayarak insanların onu yıllarca aldattıklarını. O yeşil makbuzlara sadece rahatından ödün vermemek için güveniyor. Gerçi anlaşılmaları ola-

naksız, ama büyük olasılıkla doğru ve düzgün hepsi, delikli makbuzların gerektirdiği gibi, üstlerinde de onun adı var.

Elbette o artık bir genç kız değil. Elmacık kemikleri ve gür saçları yirmi yıl öncesindeki gibi. Eczacının onda görmeye alışık olmadığı biçimde neşeli görünüyor, bu kafasında planlar var demek. O hiç korkmayan biri. Konuşuyor fakat yalnız değiller, etrafta bir karışıklık var, eczacı bu karışıklık için özür diliyor: Etrafta çocuklar var, bir sürü çocuk ama ne onun çocukları, ne de eczacının.

Eczacı onunla yalnızca iki kez yatmıştı.

Onun ola ola bir köy doktoru olduğunu biliyor sanki. Eczacıya çok güveniyor. Söylediklerinin eczacıyla hiçbir ilgisi yok. Bir yerden bahsediyor. Eczacı o yeri, yabancı evi bilmiyor. Eczacının etraftaki karışıklık için özür dilemesi çok saçma. Birbirlerine dokunmuyorlar.

Uyandığında başı ağrıyor.

Köy halkı onun gerçekte ne yaptığını iyi biliyor. IL DOTTORE. Belki de onun arkasından konuşuyorlar. Ne konuşabilirler ki? Örneğin eczacı fabrikanın (tabakhane) mutlaka bir arındırma tesisi inşa etmesini gerekli görüyor ve şimdiye kadar boşuna uğraşıyor. Etraf hâlâ kokuyor. Belki de yalan söylüyorlar, ama onun buna aldırdığı yok. Büyük alçaklık olan bu değil.

Birdenbire titrek piskopos gösterişli bir koltuğa oturmak için aksayarak spor salonuna dalınca kız kayboluyor. Yazık. Kıza onun dışında kimsenin yanıtlayamayacağı ve kendisini, yalnızca kendisini ilgilendiren bir şey sormak istiyordu.

Baş ağrısının nedeni hep *Grappa*.

Onu yıllardır ne düşünmüş ne de görmüş, yalnızca evliyken ölü bir çocuk doğurduğunu biliyor. Başka bir şey bilmiyor. Ona yıllar önce Zürich'de Bahnhofstrasse'de rastladığında gördüğü: Doğuştan kentsoylu, ama artık yalnızca kentsoylu.

Düşüne ilk kez giriyor.

Uyandığında, çoğu zaman olduğu gibi, düşünün anlamsız kıyı köşelerini anımsıyor ve bir süre kendini dayak yemiş gibi hissediyor. Daha sonra işine gidiyor, bütün köy halkının ayyaş olduğunu iyi bildiği IL DOTTORE.

Niye mutlu bir düş?

Gündüzleri, eczanede, ince yüzündeki kalın kemik gözlükleriyle, düşlerinin yararlandığı ama kastedilmeyen

gerçekleri anımsıyor. Örneğin spor salonunu. Lise öğrencisiyken bir kere spor salonunda tiyatro oynamışlardı, o kadar.

Su hesabı doğru olmalı.

Yaşamında hiç bir zaman köy doktoru olmamıştı. Uyandıktan bir süre sonra eskiden köy doktoru olduğunu düşünebilecek olması onu rahatsız ediyor. Oysa bu kesinlikle doğru değil.

Buna karşılık onun —IL DOTTORE'nin— gün be gün, yıl be yıl arındırma tesisi için uğraştığını sadece köydekiler değil, Bellinzona'dakiler de biliyordu —o ve onun italyan dilindeki beceriksizliği biliniyordu. O Winterthur'lu.

Düşünde tabakhane yok.

UNA VERGOGNA! Bunu ancak kendi sesini dışardan duyduğunda söylüyor; bütün köy yalnızca italyanca konuşuyor.

Daha sonra Leny'le yapılan bir yürüyüşü anımsıyor. Daha açık söylenirse; Önceleri anlatmış olduğu bir anıyı anımsıyor: Bir kadının hurdası çıkmış, çepeçevre çubuklarla çevrili bir arabayla gelişi. Arabada oturan sakat, geri zekalı bir çocuk. Eczacı dehşet içinde bunun kendi yüzü olduğunu ya da olabileceğini söylediğinde öğrenci kızın eczacıya gülüşü. Hiç anlatmadığı ise, sonradan ormanda öğrenci kızı baştan çıkarışı, ilk kez, ve yaşanılanın gülünçlüğü.

Gündüzleri her şey yeniden doğallaşıyor.

Herkesi kaçıran piskopos gelene kadar mutlu bir düş. Bu mor titrek adam, çoban değnekli bu yaşlı komed-

yen ve halk, Locarno'nun turistleri ve eczacının müşterileri.

Dereyi mahvetmiş olmasına rağmen tabakhane konusunda bir sonuç alınmayacağını çoktandır biliyor. Eczacı, IL DOTTORE, uzmanlar istetmiş, oysa uzmanlar olmadan da durum açık. Çocuklar derede yüzüp duruyorlar. Ona ne bundan? Onun çocukları derede yüzmüyorlar ki.

Kış, güneşli bir gün.

Olup bitenler arasında ya başka bir bağlantı var ya da hiçbir bağlantı yok. Her şey çok açık, düş gördüğü sürece son derece açık. Uyandıktan sonra buna ekledikleri doğru değil. Herşey eczanede düşündüklerinden daha farklı ve daha gerçek.

İki bacağıyla da aksayan titrek piskoposu gördüğünde

artık yalnızca düş görmüş olduğunu biliyor. Alçaklık buydu.

Artık bu konuyu düşünmezken (eczacının bu arada Locarno'ya gitmesi ve görevlilerle konuşması gerekir: Önce aileyle kahvaltı, sonra ise siparişlerin yazdırılması), birdenbire uzun süredir görmediği E.'yi düşünmeye başlar. Büyük olasılıkla başlangıç şöyleydi: —E. asfaltta, herkesin önünde yere oturmuş, bir budist gibi bağdaş kurmuş, her zamanki gibi akıllı ve şakacı ama çıplak, gerçek bir insandan çok daha küçük ve maalesef kolsuz. Çok dokunaklı ama korkunç değil: Ünlü devrimci, ama gülümseyen biri, bir sakat.

Öğleye doğru her şey anlamını yitiriyor.

Karısı düşündeki alçaklığın ne olduğunu sorduğunda (karısı eczacının yüksek sesle söylediği sözcüğü duymuş) yanıtlıyor: Alçak hepsi, bütün köy halkı, onların tümü alçak.

E. reformlara inanmıyor. Bu aralarında hep tartışma konusu olmuş. Ama nasıl da kolsuz, asfalt üzerinde oturuyor: Haklı olduğunu iddia etmeden, çıplak ve güleryüzlü.

Düşün ortaları boş kalıyor.

Çocukların okul zamanı geldiğinde köyü terkedecekler. Bu bir süredir hemen hemen kesinlik kazanmış bir karar. Acelesi yok ama buna rağmen kahvaltıda bundan bahsediyor. Buradaki yaşam yoksunluğundan.

Düşünde ilk kez artık bir hanımefendi olmuş öğrenci kızı seviyor. O şimdi herşeyi biliyor. Önceden kararlaştırıldığı gibi şefkat oyunları yok. Öte yandan düşünde yaşadığı gizli bir aşk öyküsünü, uyandığında, çoğu kez anımsıyor. Ancak uyandığında hiç olmamış olan bir öykü bu. Eczacının ona sormak istediği onun anımsayıp

anımsamadığı. Eğer anımsarsa gerçekten onun olduğunu anlayacak.

IL DOTTORE, bütün akademik meslekleri böyle adlandırıyorlar burada; eğer doktor olsaydı şöyle diyeceklerdi: IL MEDICO.

Yavaş yavaş her şey kayıyor.

Örneğin aslında "alçağın teki" diye kimin adlandırılabileceği şimdi aklına geliyor: Yıllardır parayı ödemeyen kazasigortası. Ama bunla ilgili bir düşü yok.

Geriye elmacık kemikli ve gür saçlı öğrenci kalıyor. Basık bir surat aslında. Uzun bir masada (Grotto), ipekten kahverengi elbisesiyle oturuyor. Bir kent soylu, ayrıca güneşten yanmış. Daha sonra bir ev: Dolaplar üzerinde yabancı çocuklar, düzensizlik ama kentsoylu bir düzen-

sizlik. Onun bunlarla bir ilgisi yok, o yalnızca eczacıyla konuşuyor. Eczacının evli oluşunun bir önemi yok. Sürekli içeri girip çıkanların, konuşmalarını kesenlerin, eczacının arkadaşları olduğunu sanıyor. Onlardan rahatsız olmuyor. Hepsi arkadaşları gerçi ama eczacı tanımıyor onları. Öğrenci şimdi artık kendisinin güçlü, çok güçlü olduğunu söylüyor..

Koridorları anımsadığını sanıyor.

Gergin bir ilişkiydi yaşanılan.

Koridorda hayvanlar, ama kesin değil.

Birkaç gün önce bir "Grotto"da artık tabakhaneye karşı neden bir girişimde bulunmadığını anlatıyor; koca laflar ediyor: Dünya değiştirilemez, kendisi zaten bunu yapamaz, işi de bu değil, vs., budalanın biri değil o.

Çoğu kez cinsel-anonim düşler görüyor. (Kendisi 40'larında) Onu tanıdığında çok seviniyor. Onun basık suratı danimarkalı asistanının suratına benziyor; ama o Leny.

Ayrıca danimarkalıdan hoşlanmıyor.

E. de her şeyi biliyor ve söylenecek pek birşey yok. Bu yeniden, iyi bir karşılaşma. Kollarının olmayışı, daha doğrusu hemen hemen kolsuz oluşu E. için önem taşımıyor sanki. Bir kaza değil; yalnızca ilk defa çıplak görülüyor. Her şey çok yalın. Asfaltın üzerinde oturuşu (sit-in) ve sırıtışı okşama hissi uyandırıyor. Aslında pek sırıtmıyor, hatta hiç sırıtmıyor. Çocuksu bir hali var, hepsi bu, cana yakın.

Belki televizyon da içeriye sızıyor.

Düşün etkisinin sürdüğü söylenemez, hiç bir ayrıntısını unutmasa da. Güne yenik düşüyor (hiç değilse eczanede geçen güne) ve öznel-gülünçlükler içinde yitip gidiyor. Gün ışığına karşı koyamıyor mutluluk.

Niye bir köy doktoru değil?

İticiliğini sürdüren yalnızca piskopos.

Bazen akşama doğru içiyor (bu arada her sabah kendine artık içkiyi bırakacağını söylüyor) Önce Şarap, sonra Grappa, çünkü bildiği tek şey düşündüğünün, söylediğinin, yaptığının, bildiğinin doğru olmadığı.

BİR MUTSUZLUĞUN ESKİZİ

Geçiş hakkı onundu, bu bakımdan suçu yoktu. Römorklu kamyon sol taraftan Montpellier'den hemen önceki bulvara sapmıştı. Öğle vaktiydi ve trafik yoğun değildi -

Kadın, kısa saçlı, sarışın, pantolonunun geniş kemerinde pirinçten bir tokası ve mor bir pop-gözlüğü var. 35 yaşında, Basel'li, şakacı. Birbirlerini bir yıldır tanıyorlar.

Şimdi ben mi sürsem? sorusu erkeğin sonradan belki de zaman zaman düşündüğü gibi kadının kazadan önceki son sözleri değil; bunu gezi boyunca sık sık tekrarlamıştı.

Erkek Avignon'da —kadın daha uyuduğu halde— kapısını kilitlediği banyoda, yalnızken kararını verir: Böyle devam edemez. Kadına kahvaltıda söylemek ister (kavga etmeden): Haydi, dönelim! Böylesi daha mantıklı.

Kadın onunla belediye hastanesinde tanışır, adam doktordur ve kadın ona hayatını borçludur. Aynı zamanda kocasından boşanma kararını.

Sevişmekle geçen geceler ve ardından roman ve gotik sanatına yönelik geziler, her gün adeta bir sınav: Avignon'da olunmasından ötürü papalar tarihi —kadın ona büyük bir keyifle sorular yöneltiyor. Az bildiği ya da bilmediği şeyler sorulan doktor güvensizleşiyor. Oysa papanın neden 14. yüzyılda Avignon'a iltica ettiği okunup öğrenilebilir istenirse. Ama papalar değil burada sorun. Sonra kadın yatakta onun yeniden kendine güvenini getiriyor.

Adam bekar.

Kadın geziyi başarılı addediyor. Bunu yağmurun bardaktan boşalırcasına yağdığı Genua'dan beri söylüyor. Hava sonra düzeliyor. Adama "hiç etrafa bakmıyorsun!" diyor. Kadının en çok hayran olduğu yer Provence, zaman zaman yolculukta şarkı söylediği oluyor.

Adamın kafası kel; bunu bilmekte.

Aix-en-Provence'ı güzel buluyor, hem de çok güzel. Ama kadın ona inanmıyor çünkü o kadının baktığı yerlere değil, başka yerlere bakıyor.

O ünlü kuşkonmaz yerinin adı CAVILLION, değil CAVAILLON. Kadın bunu ona daha bir gün önce söylemişti. Kadının hakkı var. Yerin adı gerçekten CAVAILLON, birazdan bir levhanın üstünde görüyorlar: CAVAILLON. Adam suskunlaşıyor ve hemen ardından da kırmızı ışıkta geçiyor.

Geniş yataklı bir otel odası. Kadın daha sonra gazete okuyor: LE FIGARO LİTERAIRE. Adam, ikisinin de bildiği gibi, hiç bir şey anlamıyor. Kadın romanist, Dr. Phil.

Nizza'da arkadaşlarla yemek yiyorlar. Hoş bir gece geçiriyorlar, yalnızca kadın adamın yemek boyunca (Bobuillabaisse) sırf yemekten bahsettiğini saptıyor. Bu sevgiliye söylenebilecek bir şey olmalı. Adam bir daha yemekten sözetmemeye karar veriyor ve abartıyor, Marlis yemek hakkında konuştuğunda da —özellikle Fransa'da çok doğal olduğu halde— o ısrarla susuyor.

Bu onların birlikte yaptıkları ilk gezi değil. O zamanlar, Marlis'in ona doktor olarak hayran olduğunu hissettiği o dönemlerde, Viktor'un mizah duygusu vardı.

Gerçi adam şimdiye kadar hiç bir ciddi kaza yapmamış

ama yine de Marlis kemerini bağlasa sevinecek. Kemeri bağlamama nedeni de o zaman arabayı daha hızlı süreceğinden korkması. Adam sözünü tutacağına söz veriyor. Ve tutuyor da. Cannes'dan beri. Yine de Marlis'in hiçbir şey söylemeden yoldaki çizgilere baktığını farkedince, az önce ne demek istediğini unutuyor. O sıkıcı biri ve bunun farkında.

Avignon'da banyodan çıkınca, "Aşağıda bekliyorum," diyor. Ne olup bitiyor ki? Marlis gerçekten bilmiyor. Aşırı yorgunluk belki de.

Marlis akıllı insanlara, özellikle de akıllı erkeklere —çünkü erkeklerin kadınlardan daha akıllı olduğunu düşünüyor— hayran. Birinden bahsettiğinde "O çok akıllı," ya da "Pek akıllı olduğu söylenemez," diyor. O kişiyi akıllı bulmasa da kimseye çaktırmıyor bunu. Marlis, bir toplulukta Viktor'un kendisinden daha akıllı konuşmadığında bundan rahatsız olmasını, ona olan sevgisinin bir göstergesi olarak görüyor.

Viktor Marlis'le evlenmeyi düşünmüyor.

Şimdi 140'la gidiyorsun! Viktor bu sözleri bekliyordu zaten. Lütfen bağırma! Bir kere Viktor bağırmıyor, yalnızca bunu beklediğini söylüyor. Marlis'in gözü sürekli takometrenin üzerinde. Ayrıca takometrenin gösterdiği üzere tam 140'la gidiyor. Marlis'in dediği de bu zaten. Dün 160'la sürmüş (Cannes ve St. Raphael arasındaki otoyol), bir ara 180'le, Marlis'in eşarbı uçmuştu. En fazla 140'la gidileceğine karar vermişlerdi. Şimdiyse bu hızın kendisi için çok olduğunu söylüyor. O kadar. Bu arada da her Volkswagen onları geçiyor. Marlis, "Korkuyorum işte" diyor. Adam şakaya vurmayı deniyor: Dün en büyük hız 140'dı, bugün en büyüğü 120, bu hesapla Bilbao'da hızımız 30 olacak. Buyrun! Kendisi bunu zaten budala bir şaka olarak nitelediğinden, Marlis'in de bunu öyle algılamasını gereksiz buluyor. Marlis artık şarkı öylemiyor, Viktor da hiç bir aracı sollamıyor, ikisi de susuyor.

Marlis'in ilk kocası kimyager(di).

Viktor'un sabırsızlığı yüzünden Marseille'de ayakkabı alamamış olduğu halde gücenmemiş ona. Yalnızca ayakkabılarının sıktığını ve Viktor'un sabırlı göründüğü Arles'de kendine göre ayakkabı olmadığını söylüyor.

Aslında Viktor yalnız başına kahvaltı etmeyi yeğlerdi. Ne olup bittiğini kendisi de anlamış değil. Ayrıca kahvaltıya Marlis'den daha severek bekleyebileceği bir kadın da tanımıyor. Marlis de bunu biliyor.

Ne derece zeki Marlis?

Viktor durumun kendisinden kaynaklandığını biliyor.

Sonradan o sabah günün belki de bir kazayla biteceğine dair bir sezgiyle kalkmış olduğunu düşünüyor; hatta Avignon'da çınarların altındayken sanki bunu bildiğini de.

Marlis'in alışverişten aldığı çocuksu haz; hiç bir şeye gereksinimi olmasa da vitrinler önünde durup, konuşmayı yarım kesmesi. Ama bu diğer kadınlarda daha farklı değil ki.

Viktor, Chur'lu, bir demiryolcunun oğlu, cum laude dereceli akademisyen, çok yakında da başhekim olacak.

Çingenelerin biraraya geldikleri ünlü yerin adı SAINTES MARIES SUR MER, değil, SAINTES MARIES DE LA MER. Marlis bunu ona söylemiyor. Hatta Viktor'u düzeltmemek için o yerin adını kullanmamaya çalışıyor. Viktor'un bir olasılık da olsa kendisinin farketmesini bekliyor.

"Vik" diye hitap ediyor ona.

İlişkilerinde üstün olmak istemiyor, bunu hiç bir adam kaldıramaz, Viktor'a gelince o hiç kaldıramaz. O cerrah ve dolayısıyla insanların ona güven duyma zorunda olmalarına alışık. Ayrıca Marlis de zamanında ona güvenmişti.

Marlis'in bir tekerlemesi: Emin misin? Basel'de ortak bir tanıdıkları olan C.'nin aslında eşcinsel olup olmadığını Marlis bilmek istiyor; Viktor'un bu konudaki düşüncesini söylediği an Marlis'in verdiği karşılık: Emin misin?

Avignon'da çınarlar altında Marlis'i beklerken eski mizah duygusunun yeniden canlandığını hissediyor. Sanki geçmiş geri gelmiş gibi. Güneş çınarlara sızmış, herhalde soğuk kuzey rüzgarı, yani 'mistral' rüzgarı bu. Belki bugün daha iyi geçecek. Geziyi yarıda kesme önerisini getirmeyecek. Aslında gülünç. Çınarların altında yuvarlak bir masada oturuyor ve Montpellier'e giden en uygun yolun hangisi olduğunu önceden öğrenmek için GUIDE MICHELIN'i inceliyor.

42 yaşında.

Viktor öğrenciyken Provence'de bir hafta geçirmiş. Arles'e doğru yol alırlarken, Marlis, GUIDE MICHELIN'den arenanın çapına, meydanların sayısına, cephelerin yüksekliğine, yapılış yılına ait verileri okurken, Viktor Arles'deki arenayı bildiğini söylüyor. Marlin fransızca metinden okuyor. Viktor'un fransızca duyduğu anda kendini sınavda gibi hissetmemesi için Marlis'in yapabileceği bir şey yok. Ayrıca Viktor fransızca anlıyor da. Marlis GUIDE MICHELIN okurken yoldaki çizgilere bakmıyor. Viktor'un öğrenciyken birlikte olduğu Hamburg'lu kızla geçirdiği zamandan aklında kalan: Yukarda Kranzmauer'de oturuşları ve Arles'in arenasına ait çok açık seçik bir anı. Viktor bunu önceden anlatıyor. Arles'de geçen iyi bir akşam, Viktor her zamankinden daha uzun uzun ve daha canlı anlatıyor. Marlis Viktor'un böyle anlatmasından hoşlanıyor. İkisi de içiyor. (Viktor görevdeykense hiç içmiyor). Ertesi gün Arles arenasını görmeye gidiyorlar —Viktor anımsadığının Nimes arenası olduğunu saptıyor. Gerçi Marlis bunu farketmiyor ama Viktor ediyor.

Marlis ince bir kadın. Güçlü bir çene yapısı, gülmediği zaman bile dişlerini hep görünür kılan dolgun dudakları var. Ona güzel olduğunu söyleyen daha baştan kaybediyor; ama aynı zamanda akıllı addettiği adama güzel görünmek için kendisi hiç de az çaba harcamıyor.

Arles'den bir saat sonra Arles'in arenasını Nimes'inkiyle karıştırdığını itiraf ediyor.

Viktor'un beklediğini biliyor. Vakit var, diye düşünüyor. Viktor niye hep önceden gidip beklemek zorunda kalıyor? Marlis bundan daha çabuk olamaz ki. Durum hiç değişmiyor. Çınarların altında yuvarlak masada otururken sorunun kendisinden kaynaklandığını itiraf ediyor kendine: Çünkü o hep önden gidiyor. Marlis'in hakkı var: Viktor da Avignon'un keyfini çıkarabilir. Viktor da bunu yapıyor. Çınarlara sızan güneş, Marlis'in, beklendiğini bildiği halde yine bir vitrin önünde kalakaldığını ve ayrılamadığını görünce karar veriyor: Sabır. Marlis az önce saptamış olduğu gibi Avignon'da da kendisine göre ayakkabı olmadığını söylüyor. Ayrıca: çok ince giyinmiş olduğunu. Acaba İspanya'da hava daha mı sı-

cak olacak? Viktor gerçi öyle sanıyor ama, İspanya'ya gitme olasılığını gözönünde bulundurarak yanlış bir şey söylememiş olmak için susuyor. Öte yandan "Briyoş ister misin?" diyor ama ona sunduğu bir kruvasan. Son anda bunu farkediyor ama Marlis sorusunu duymamış olduğundan yanlışını düzeltmiyor. Artık yaptığı her yanlışı farkediyor. Hiç değilse farkettiğini düşünüyor. Ama bu arada örneğin Marlis'in sigarasının yakılması için beklediğini farketmiyor. Özür dilerim! diyor ve sigarasını yakıyor. Özür dilerim. Tekrar çok gereksiz.

Marlis artık Basel'de kocasıyla yaşamıyor, ama VIK'le de birlikte oturmuyorlar, böyle bir durum bilindiği üzere davada Marlis'i suçlu kılardı.

Marlis'in sigarasını yaktıktan sonra onun yüzüne bakışı: Kötü bir bakış değil ama bir nesneye bakıyormuşcasına, kişisellikten uzak. Marlis kolyesinin mi hoşuna gitmediğini soruyor. Sonra Viktor "Garson!" diye sesleniyor. Birdenbire çok kararlı. Eli Marlis'in yanağını okşadığında bu hareketin neden yapıldığı belirsiz kalıyor. Ancak beş adım ötedeki bir başka masayı silen garson maalesef

gelmiyor. Elinin hareketi Marlis'i şaşırtıyor. Viktor uyanık ve rahat olmaya kararlı. "Ne mükemmel bir hava!" diyor. Marlis, "Hesabı hâlâ ödemedin mi?" diye soruyor. Sorunun bir iğneleme içermesi şart değil. Viktor madeni parayla masaya vuruyor ta ki Marlis "Garson," diye bağırıncaya kadar. Garson ancak o zaman geliyor. Viktor hesabı öderken Marlis'in garsona en ince ayrıntısına kadar Montpellier'e nasıl gidileceğini sormasına Viktor bozulmamalı; Marlis onun önceden haritayı noktası noktasına incelemiş olduğunu bilemez ki. Garson nihayet çekilip gittiğinde Marlis, "Anladın, değil mi?" diyor.

Viktor neden korkuyor?

Bir keresinde (bu gezide değil ama) yarı şaka, "Sen artık benim cerrahım değilsin, Vik," demişti, "buna alışmalısın."

Garajda arabayı yıkayan adamla yalnızken ESSENCE ye-

rine BENZİN (nasal) diyor; Marlis orada bulunmayınca sorun olmuyor. İstediğini veriyorlar.

Basel'de her şey farklı.

Bütün gezi boyunca sadece bir kez, Cannes'da, Viktor Marlis'in uyarısına rağmen tek yönlü bir yola girdiği için Marlis ona "Sersem" diyor. Viktor bunu niye ciddiye alıyor ki? Sonra da gelecek yeni değerlendirmeyi beklemeye başlıyor.

Marlis İspanya'ya gidecekleri için sevinçli.

Sonuçta o bir romanist, ara sıra Viktor'un fransızcasını düzeltmesine Viktor mütəşekkir olmalı.

Marlis birşeyler daha satın alırken, o, Avignon'da, üstü açık arabada bekliyor, sigara içiyor. Vakit var. Tatil. Sigara içiyor, çaba harcamaya istekli. Marlis nihayet geldiğinde, onu bir kavalye gibi karşılıyor, arabadan iniyor, arabanın kapısını açıyor, "güneş gözlüğünü buldum," diyor. "Koltuğun altındaydı." Marlis, "Gördün mü!" diyor sanki Viktor güneş gözlüğünü —bu gezide kaybedilen ikinci gözlük— kaybetmiş gibi. Ayrıca Marlis almak istediği başka bir tip tırnak törpüsünü bulamamış: Bunun yerine Viktor'un komik bulduğu plaj ayakkabıları almış. Marlis'in niye canı sıkkın? Marlis, Viktor'un sürekli sabırsız olduğu duygusunda. Tıpkı Marseille'de olduğu gibi. Marlis'in yarım bavul dolusu ayakkabısı var ve Viktor Marlis'in Marseille'den beri niye yalnızca ayaklarını sıkan ayakkabılar giydiğini anlamıyor. Viktor'un yine Marseille üzerinden gitme önerisi gerçi ironik değil ama, Marlis ona inanmıyor. Şimdi ikisinin de canı sıkkın.

Sevişmeyle geçen gecelere yazık.

Marlis'in söylediği gibi Mancha'nın, Madrid'in kuzeyinde olmadığını herkes bilir ama o yine de. Marlis kahvaltıya

gelmeden önce bir kere daha haritayı gözden geçiriyor. Yine bu konuya geri dönmek için değil! Sadece emin olmak için.

Viktor, arabayı kesinlikle delicesine sürmeyeceğine söz verdikten sonra üstü açık arabayla gidilmesi kararlaştırılıyor. Direksiyonda ya da yanında oturmak farklı şeyler. Viktor'un bundan böyle (Cannes ve St. Raphael arasında olduğu gibi) hiçbir arabayı sollamaması, tam tersine her yük arabasının arkasında kalması gerçekten gülünç. Bunun olacak şey olmadığının kendisi de farkına varıyor sonra.

Kendi adından nefret ediyor: VIKTOR, ama Marlis'in VIK diye hitap etmesinden de hoşlanmıyor. Özellikle de diğer masadaki insanlar duyduklarında.

Avrupa'nın tek bir para biriminde birleşmesi gerektiğini ve birleşeceğini düşünüyor Viktor; Marlis'e bu inandırıcı gelmiyor ama yine de Viktor'un ileri sürdüğü nedenleri

bir şey söylemeden dinliyor. Viktor neden sinirleniyor? Viktor'un ileri sürdüğü nedenler değil Marlis'e inandırıcı gelmeyen.

Marlis tümüyle iyileşmiş durumda.

Marlis sustuğunda, Viktor, kendisi ile ilgili değerlendirmeyi bu kez kendisi sürdürüyor. Niye şimdi Montpellier'e çıkış yoluna dikkat edeceğine Elsass'daki kuşkonmazlardan (yani yine yemekten!) söz ediyor. Marlis güneş gözlüğünü takıyor ve "Bu Lyon yolu," diyor ve o sustuğu için ekliyor: Montpellier'e gitmek istediğini sanıyordum. Daha umursamaz görünebilmek için sol elini arabadan sarkıtıyor. Hemen sonra yol gösteren bir levha: TOUTES LES DIRECTIONS. Elsass'da, ilk aşk gezilerinde Marlis'in ona güveni vardı. Bir levha daha: TOUTES LES DIRECTIONS. Hâlâ bir hata yok.

Viktor kendisinin mizah duygusu olduğunu söylediğinde Marlis çoğunlukla öyle bulmuyor. Ama arasıra onun

bir sözüne ansızın gülebiliyor Marlis. Viktor nedenini anlamıyor.

Marlis tırnak törpüsü yerine satın aldığı yeni eşarbı bağlıyor; Viktor bunu Marlis'in "Nasıl buldun?" sorusu üzerine farkediyor ancak. Sanki, kedisinin, Marlis olmadan çölü aşarak Bağdat'tan Şam'a nasıl gittiğini anlatması üzerine Marlis bir yorumda bulunmuş gibi, birdenbire, "Haklısın," der. Şimdiyse "Boka battık!" diyor. Marlis şaşırıyor çünkü Viktor'un normal konuşma tarzı değil bu. Viktor sanki ortadan ikiye ayrılan o ünlü Pont d'Avignon üzerinde duruyorlarmış gibi gülüyor, ama gerçekte oldukları yer yalnızca PASSAGE INTERDIT levhası olan bir endüstri bölgesi. Geri vitese takıyor, "Sinirlenme," diyor, Marlis. Bir seri hatadan sonra (motordan gelen seslerden de anlaşılabileceği gibi) her budalanın bulabileceği yolu buluyor. Bu arada Viktor Marlis'in yeni eşarbının hoşuna gidip gitmediğini hâlâ söylemiş değil.

Marlis zeki, nedenlerini açıklamak gereksiz.

Eğer şimdi beyaz doktor önlüğünü giyebilseydi her şey anında değişirdi. Beyaz önlükle Provence'dan geçerek İspanya'ya gitme düşüncesi...

Niye Viktor hiçbir şey anlatmıyor?

Viktor'un şimdiye kadar hiç kaza yapmadığı doğru değil. Yalnızca Marlis bunu bilmiyor, ayrıca bu çok zaman önceydi. Çok şanslı biten bir kaza. Viktor'un kendisi bile neredeyse unutmuş. Hatırladığında Marlis'e yandan bakıyor: Sanki Marlis ona bu kazayı Viktor tam bir Deuxchevaux solladıktan sonra suskunluğuyla hatırlatmış gibi.

Plexus aslında ne demek? O bir cerrah ve bilmemesi komik olurdu. Yine de Marlis'in "Emin misin?" sorusunu bekliyor. Viktor, Aigues Mortes üzerinden gitmenin en kısa yol olduğunu söylediğinde "Emin misin?" sorusu yine de geliyor.

Marlis, ayakkabıları sıktığı için arabada ayakları çıplak oturuyor ama bundan sözetmiyor. Viktor da, birşeyler anlatmak yerine, bu duyguyu paylaşıyor.

Neden elini Marlis'in kalçası üzerine koyuyor?

Antibes'de Marlis'e bar bar bağırmıştı, ama o dereceye nasıl gelindiğini anımsamıyor. Sonradan "Peki o zaman," diyerek özür dilemek istiyor —öfkeden sararmış, haksız olduğuna inanmayarak: Özür dilerim!

Marlis'in hoşlandığı o dümdüz arazinin, ister Provence, ister Camargue olsun, nasıl adlandırıldığı aslında çok önemsiz. Peki Viktor niye Camargue diye ısrar ediyor? Belki de haklı.

AIGUES MORTES'e kadar suskunluk.

Marlis'in uyarısına karşın, hiçbir tepki göstermeksizin, çok dar bir yere parkediyor. Bir çizik olmaksızın ve ilk hamlede. Suskunluk. Yüz adım ötede bir sürü boş park yeri var, hem de gölgede. Ancak bunu Marlis de bilemezdi. Zaten hiç bir şey de söylemiyor.

Marlis küçük şehri dolaşırken, çınarların altıda tek başına alınan bir aperatif. Birdenbire kendini tatilde gibi hissediyor. Çınarların altındaki bu ışık, bu ışık, vs...

Marlis'in yaşamını ona borçlu olduğunu Viktor hiç düşünmemişti. Genelde başarılı geçen bir ameliyattı. Belki de Marlis bunu kastetmişti —

Burada kalınabilir. Saat 11, öğle yemeği için çok erken. Yine de burada kalınabilir. Eski kale duvarları Mistral

rüzgarını engelliyorlar. Marlis geri geldiğinde sanki o başka biri olacak: neşeli, rahat —her şey kendisine bağlı, yalnızca kendisine.

Bazen Marlis'ten bir çocuğu olmasını istiyor.

Marlis Viktor'un neden Antibes'de olduğu gibi olay çıkardığını anlamıyor. Önce bağırıyor Marlis'e, sonra üç yıldızlı bir restoran öneriyor, BONNE AUBERGE. Marlis bu yıldızlara güvenmiyor ki. Viktor ısrar ediyor. Önerisinin sevinçle karşılanmadığından yine canı sıkkın, Marlis'i Antibes'de bir saat yalnız başına dolaşmaya bırakıyor. Kendisi ne yapıyor? Yeniden buluşulduğunda nerede yemek yiyecekleriyle ilgili aynı çene yarışı, Marlis'in itirazı, ama yakında başka restoranlar olduğundan üç yıldızlı restoranlara ne gerek olduğu, vs. Arabayı sürdüğü bölgede restoran olacağa pek benzemiyor, Marlis "Emin misin, diye sorduğunda hiç yanıtlamadan yola devam ediyor, bir sapak, sonra bir sapak daha, ve karşılarında: BONNE AUBERGE. Başgarson onları, bir saat önce beyfendinin bizzat kendisinin gelip seçtiği terastaki masaya götürüyor. Maalesef şimdi o güzel teras ol-

dukça serin, içeride bir tür kulis, folklor giysileriyle servis, yemek vasat, ama pahalı, ancak farketmez. Marlis, bir saat önce ona bağırmış olmasına rağmen sevecen, Marlis için üzülüyor.

Mistral, Viktor'un da bildiği gibi aynı zamanda bir şairin adı. Öte yandan "Mistral" adındaki rüzgar Marlis'in söylediği gibi denizden gelmiyor. Gerçi bu konu dışı. Öte yandan Marlis tabii ki haklı: LETTRES DE MON MOULIN, Viktor'un da okulda okuduğu gibi Alphonse Daudet'nin, Mistral'in değil. Gerçi bu da konu dışı. Aslında yalnızca şöyle demişti: Mistral bir şair, senin de bildiğin gibi.

Viktor bir porşe sürüyor.

AIGUES MORTES'in çınarlarının altında: Pasaportunu kaybetmediğine emin olmak için elini ceketinin cebine atıyor. Viktor şimdiye kadar pasaportunu hiç kaybetmemiş. Pasaportunu cebinde bulamayınca düştüğü dehşet.

Ama aynı anda anımsıyor: Pasaportu arabada. Viktor emin, pasaportu torpido gözüne koyuşunu açık seçik anımsıyor. Ama yine de kontrol etmesi gerekiyor. Viktor emin değil.

Eğer bugün, banyoda verdiği, geziyi yarıda kesmekle ilgili kararı gerçekleştirseydi, şu anda Lyon'da, akşam da Basel'de olurlardı. Oysa burası ne kadar güzel: Çınarlar altındaki ışık, bu ışık vs. Marlis geldiğinde bir önerisi var: Deniz kenarında bir gezinti.

İstediği ayakkabıları bulmasını umuyor Marlis'in.

Aigues Mortes'in çınarlarının altında: Felaketten bir saat önce koyu sütsüz bir kahve daha içmek istiyor. Acaba araba sürmek için çok mu yorgun? Viktor çınarların altındaki ışığı, bu ışığı vs. övüyor. Güvercinler SAINT LOUIS anıtı etrafında guguruyorlar. Marlis yola devam etmek istiyor, gerçekten aç değil, aperatif bile canı çekmiyor. Şimdi ise Viktor'a göre zamanları var. Koltuğunun

altında üç uzun fransız ekmeğiyle bir yaşlı.

İspanya Marlis'in fikriydi.

Viktor bencil biri olduğunu düşünmüyor. Yalnızca birini mutlu edebileceğini düşündüğü zaman mutlu oluyor. Bunda başarılı olmazsa şaşkına dönüyor, her şeyden alınıyor.

İkisini dışardan gören biri, kadının LE PROVENÇAL okumasını; adamın ise uzun bacaklarını yaya kaldırımına uzatıp kahve içmesini ve bir mucize beklemesini —mucize dışarıdan gelmeliydi, guğuran güvercinlerden...— yadırgamazdı. Viktor Marlis'le evlenmeye hazırdı. Soru aslında mizah anlayışı ile ilgili bir soruydu. Burada daha uzun süre oturmak istiyor musun? diye soruyor Marlis. Kusura bakma! diyor Viktor: Gazete okuyan sensin, ben değil. Söylediğini kastetmiyor aslında Viktor. Gerektiğinde kavalye olabilen birinin el çantasını taşımasına Marlis alışık. Yani ortada mucize yok.

İlk defa bir manastır avlusu gezmek isteyen Viktor. Roman sanatı. Marlis Roma sanatından hoşlanmıyor.

Kol kola gidiyorlar.

İlk kez her yerde durakalan Viktor. Meyve ve sebze dolu bir pazar. Viktor'un "Burada ayakkabı var!" demesi insanı duygulandırıyor, ama bu arada Marlis'in nasıl bir şey aradığını hâlâ büyük olasılıkla bilmiyor.

Niye İspanya'ya gidilmesi gerekiyor?

Dar bir sokakta bekliyor, Marlis eşarbını unutmuş. Viktor da aslında Marlis'i beklemiyor. Eğer yalnız olsaydı ne yapardı? Marlis'in gelmekte olduğunu, ama bu arada yine bir vitrin önünde kalakaldığını görünce, dünyada

ne olup bitiyor bilmek için bir HERALD TRIBUNE alıyor. Bir süre sonra başını gazeteden kaldırdığında Marlis'in artık gözükmediğini farkediyor.

Öğle yemeği yiyen turistler.

Daha sonra Marlis, "Özür dilerim" diyor. Renkli bir kasket almış. Hayır! diye gülüyor: Senin için! Marlis'in keyfi yerinde. Arabanın kapısını açtığında Marlis'in sorusu: Şimdi ben mi sürüyorum? Viktor sürüyor. Niye hep Viktor? Direksiyonu kendisine bırakması için Marlis'e ısrarla rica ediyor. Bunu şimdi açıklamak olanaksız. Hoşuna gitmiyor mu? Marlis renkli kasketi kastediyor. Viktor ilk kez yoldan korkuyor.

Marlis bir çocuk.

Viktor'un pasaportu torpido gözünde.

Komik gözüküyorsun! O kadar ciddi durmasın diye Viktor'un kafasına renkli kasketi geçirmiş. Viktor Marlis'in emniyet kemerini bağlamasına şaşırıyor. Kendisine önerilmeden. Viktor vites değiştirirken kasketi hâlâ kafasında, bir yere bindirmemek için arkaya bakıyor. Aman şimdi hata yapmamalı —

Aigues Mortes burasıydı demek...

Marlis'in okula giden bir oğlu var; kendisi Paris'te üniversite öğrenimini görmüş; şu anda boşanma davası sürmekte; bir kadın o, çocuk değil.

Camargue'nin atları. Bazen Marlis, bazen de Viktor bir şeyler söylüyorlar. Şansa trafik az. Sonra yine meslek açısında düşünmeye çalışıyor: Bir insan ne zaman ölü sayılır? Kalp nakillerinde sorulan soru. Ne düşündüğünü açıkça söylemek yerine "Yarın yağı değiştirmeliyim," de-

diği an, yakalıyor kendini. çok kolaya kaçıyor.

Marlis, çocukken, ata binerdi.

Belçika plakalı bir karavanı sollamadan izliyor, sonunda solladığında ise durumu kılpayı kurtarıyor ama yaşanılan tehlikeliydi. Marlis ağzını açmıyor.

Hastaları ona değer verirler, onun dinginliğine, kendine olan güvenine, verdiği güvene.

Şimdi o renkli kasketi Marlis takıyor. Viktor, "Sana her şey yakışıyor!" diyor ama o arada yola bakıyor. Acaba hiç dinliyor mu? Marlis, GUIDE MICHELIN'i açmış okuyor: Viktor kendilerini bekleyen güzellikleri, örneğin Altamira'nın mağara resimlerini bilsin, sevinsin, yağ değiştirmeyi düşünmesin, niye Altamira'ya gittiklerini bilsin, diye. Marlis iyi niyetli.

Viktor'un başkalarıyla karşılaştırıldığında hep şansı vardı, sağlık açısından, meslek açısından ve genel olarak, sadece dağcı, alpçı olarak değil (Piz Buin) —

Marlis, "Yine mi yemeği düşünüyorsun?" diyor. Viktor hiçbir şey düşünmüyor, yola bakıyor; üzerinde MONTPELLIER 12 KM yazan bir levha gördüğü için Montpellier'le ilgili bir şey söylemek istiyor yalnızca. Keşke söylemez olsaydı.

Viktor küçük yaralarla kazayı atlatıyor, şakağında kesiklerle, ama treylerli yük arabasını anımsamıyor. Marlis, Montpellier Hastanesine götürülürken yolda ölüyor. Şimdi olay yeri olan bulvarı, çınarlar arasında devrilmiş treylerin durduğu bu ağaçlı yolu bile anımsamıyor; ifadesi fransızca olarak alındığında ve geçiş hakkının kendisinde olduğunu, yani suçu olmadığını öğrendiğinde, sanki ilk defa dört yol ağzına açılan bir bulvarda bulunduğu duygusuna kapılıyor.

İleride başhekim oluyor.

On yıl boyunca Montpellier'deki felaketten hiç konuşmuyor; olayların nasıl geliştiğini de hiç bilmiyor.

Bazı tanıdıklar aşağı yukarı biliyorlar.

Bir kliniğin başhekimi, iki çocuk babası oluyor, pekçok yolculuk yapıyor ama hiç bir keresinde İspanya'ya değil.

Bir doktorun, ameliyattan bir akşam önce, hastasına kendinden bahsetmesi olacak şey değil. Bunu biliyor, yine de birdenbire Fransa'da Montpellier'de yaptığı kazaya değiniyor: Bilindiği gibi geçiş hakkı bendeydi, bu bakımdan hiç suçum yoktu... Sonra, "Nereden geldik bu

kaza konusuna?" diyor. Bunu hasta da bilmiyor. Neden sadece alışılagelmiş gibi "İyi Geceler," demiyor, "Gerçi uyuyacaksınız ama uyuyamazsanız zili çalarak hemşireyi çağırabilirsiniz," demiyor, ama bunu daha önce söylemişti. Sonra, kitaplardan birinin hastanın yanındaki masanın üstünden alıyor, ama başlığı dışında bir şey okumadan yeniden masanın üstüne koyuyor. Aslında şunu demek istiyordu: Endişe edecek bir durum yok, yarın orada bulunacak, kendi ameliyatı kendi yapmayacak, ama orada bulunacak, endişe edecek bir durum yok, vs.

Bir daha hiç kaza yapmadı.

Hasta, belli ki hayal kırıklığına uğramış, başhekimin ameliyatı neden kendisinin yapmayacağını sormaya cesaret edemiyor.

Marlis'in sorusu: Emin misin?

Kaza hakkında bir daha fazla bir şey anlatmıyor.

Marlis yük arabasını görmüştü, Viktor'u uyarmıştı. Viktor yük arabasını görmüş ama frene basmamıştı çünkü geçiş hakkı vardı. Hatta emin olduğunu göstermek için gaz vermiş bile olabilirdi. Marlis bağırmıştı. Montpellier jandarması Viktor'u haklı bulmuştu.

Epilog

Geceleyin sarsıntılarla gelen rüzgar. Yağmur hışırtısı yok ama kulağa sanki varmış gibi geliyor. Bozuk bir panjurun rüzgardan vuruşu, tehlike işareti. Kuru ağaçlardaki hışırtı. Viktor uyanık. Yataktan kalkmak için neden yok. Pencere camları dayanıklılar. Nasıl olsa bozuk olan iki bahçe koltuğu için üzülmeye değmez. Ufukta şimşek çakmıyor, sadece ansızın gelen rüzgar, denizi sarmalayan gökyüzü herhalde pırıl pırıldır. Ne olabilir ki? Araba garajda. Ne sallanan bir lamba, ne de deprem. Daha sonra elektrik kesilince ışık sönüyor. Sabah adanın sular altında kalacağı düşüncesi: ev zeytin ağaçlarının olduğu tepede tek başına. Daha sonra çıplak ayak oturma odasında oturuyor ve orada bir daha uyuya kalıyor. Fırtınaya karşı koyan evde tek başına. Sabah mavi ve bildik. Bir şemsiye devrilip kırılmış, ada sular altında kalmamış. Gece düşündüklerinden hiçbirini hatırlamıyor. Kuru

toprağın üstünde orda burda küçük dallar. Pijamalarıyla kahvaltı ediyor. Kimin panjuru onarabileceğini düşünüyor. Daha sonra henüz giyinmeden, çıplak ayak, kuru toprağın üstündeki küçük dalları topluyor. Telefon da çalmıyor ama bunu ancak yeni farkediyor. Daha sonra posta geliyor ve bu, her şeyin yolunda olduğunu gösteriyor. Ayaklarının altında basabileceği bir yer, bir dayanak. Sanki yapılacak daha acil birşey varmış gibi geliyor ona. Evi satmak düşüncesi. Düşüncesinin ne ile bağlantısı olduğunu bilmiyor. Hiçbir şey birbiriyle bağlantılı değil ki: Kendisinden telefon bekleyen karısı, şemsiye, mektuplar, mavi ve bildik gün, giymesi gereken ayakkabılar. Öğlene doğru çıplakayak kumsala gidiyor. Gece esen rüzgarı anımsıyor, Montpellier'deki bulvarı, asfaltın üzerine tebeşirle çizilmiş çizgiyi, turistleri, küçük köyü, dehşete düşmesi için bir neden yok. Bu düşüncelerle yüzmeye gidiyor. Ayaklarının altında basabileceği bir yer, bir dayanak yok, denizin üstünde bulutsuz bir gökyüzü. Artık bilmek istiyor. Gücünün yettiği kadar açılıyor, hiçbir kara parçası görülmez olana kadar yetiyor gücü.

ŞANS

"Şansım vardı, Fjodor Iwanowitsch, olabilecekleri düşünmeye bile cesaret edemiyorum. İnanılmaz bir şans. Gördüğünüz gibi birinci sınıfta yolculuk ediyorum. Bir pasaportum, bir ünvanım var, özgürüm. Neden Sibirya'da olmadığımı hâlâ anlayamıyorum çünkü ramak kalmıştı, Tanrı biliyor, ramak kalmıştı," diyor. Bu arada tütünü burnuna çekmiyor, Charatan-piposuna dolduruyor. Etrafta fokurdayan semaver de yok, ama mevsim kış ve trendeler. Yolcu piposundan bir nefes alarak pencereden dışarı bakıyor, "Kar yağıyor," diyor. Ancak dışarıda görünen Rusya değil. "Kıskanç olmak için hiçbir nedenim yoktu," diyor, sanki onun öyküsünü dinlemek isteyen biri varmış gibi, "en ufak bir nedenim yoktu. Natasha evliydi, ama ben bunu baştan beri biliyordum. Hatta Natasha'nın evli olmasından hoşnuttum bile. Şimdi biliyorum, Natasha evli diye durumu uygunsuz buluyorsunuz. Ama dünya değişti, Fyodor Iwanowitsch. Kocası sakin, yumuşak huylu bir insandı, hatta benden gençti, dürüsttü, bezgin biriydi. Tabii, belki de Natasha onun

kıymetini anlamamıştır. Ama ben de Natasha için karımı ve çocuklarımı terkettim. O zamanlar bunu ahlaklı bir davranış olarak görmemiştim, ama yine de beni mutlu etmişti. Onu seviyordum, Fyodor Iwanowitsch, Natasha'yı seviyordum." Kompartmanda ne Fjodor Iwanowitsch ne de Wassily Wassilikow'a benzer adı olan başka biri var, ama o mutlaka anlatacak. "Bakın, ürkmemek için bu konuda çok az düşünüyorum, aslında hemen hemen hiç düşünmüyorum," diyor. "O zamanlar yetişkin bir insandım, saygı duyulan biri, ve doğru tahmin ettiğiniz gibi, ben bir katil olabilirdim Fjodor Iwanowitsch!" Geçerken kompartmana göz atan kondüktörde şüphesiz Rus değil, dizlerinde sallanan kırmızı çantasıyla genç, pembe yanaklı bir oğlan, ayrıca ters biri de değil, ama onun da bir zamanlar rus trenlerinde anlatılan romanların yarısını dinleyen insanlar kadar zamanı yok besbelli. Kondüktör komportmandan çıktığında yolcu soruyor: "Ama sizi gerçekten de ilgilendiriyor mu?" Biraz önce restorandaydı; orada gözler ya tabağa dikili ya da başka insanlardan kaçırılıyor, hesabı ödedikten sonra kısaca selam veriyorlar ve artık "Ben hasta bir insanım... kötü bir insan... itici biri. Üstelik karaciğer hastasıyım," demek için zaman geçmiş oluyor. Bunları bilmek isteyen kim? "Tanrı şahidim ki, küçük baltayı kaldırmış önümde oturan Natasha'yı bir odun gibi ikiye ayırmak istiyordum. Tabii ki aslında istemiyordum, ama elimdeki balta-

nın, o küçük baltanın isteğiydi bu, Fjodor Iwanowitsch." Bu söyledikleri ne restoranda ne de "iyi günler," bile demeden girdiği kompartmanda gazetesini okumak isteyen bayın yanında söylenebilir. Bu bayın adı belki Hubacher belki de Vogelsanger'dir. Bay belli ki buralı biri, zaten korkunç olayın yaşandığı yer de Graubünden'di, Rusya değil. "Bivio taraflarını bilir misiniz?" Böyle bir soruya karşıdaki şaşırıp 'Niye soruyorsunuz?' gibi bir cevap verse de, sorulabilir bir soru. Önce de söylendiği gibi fokurdayan bir semaver yok, yalnızca Charatan-piposu sesler çıkarıyor. "Ne güzel bir pipo," diyor, "Değil mi?" Koca gazetesinin arkasında görülmeyen bay elbette kötü birisi değil, ayrıca paltosu ince astarlı kaliteli bir palto. "Ben hasta bir insanım, ama belki de hiç hasta değilim, gülünç bir insanım ben," diyor dışarıda, koridorda: "Ayrıca biraz önce yalan söyledim, Fjodor Iwanowitsch. Belki de farkettiniz. Karımı ve çocuğumu onun için bırakmadım. Bu saçmalık. Tam tersine kendim için yaptım bunu! —sonradan Natasha'yı da terkettim zaten— ve Wassa'yı... Şimdi siz benim vicdansız biri olduğumu düşünüyorsunuz, Fjodor Iwanowitsch ama gerçek tam tersi. O benim için fazla iyiydi, yani ilk karımı kastediyorum. Tanrı şahidim ki onu hiç dövmezdim ama yine de onu terketmem onun için bir nimet sayılır. Artık herkes bu görüşe katılıyor zaten. Benim için hepsi fazlasıyla iyiydiler, ve günün birinde onların yıprandıklarını

farketmek durumunda kaldım. Her zaman boş boş konuşulurdu, hep aynı boş gevezelik. Bu nedenle ben sık sık seyahat etmişimdir. Bugün tam tersinin doğru olduğunu biliyorum. Vicdan ha! Tam tersi, kadınlar onları terketmemden sonra ya daha mutlu oldular, ya da en azından mutlulukları daha azalmadı —ayrıca o kadar da fazla ilişkim olmadı, Fjodor Iwanowitsch, eğer öyle sandıysanız... Sanırım şimdi Biel'e geldik," diyor ve düzeltiyor: "Bienne'e geldik." Hâlâ kar yağıyor. Bugünlerde trenler artık istasyonlarda uzun süre durmuyorlar, yolcular sıcak su temin etmek için çıkamıyorlar, restoranda ise artık yalnızca menü var, çay yok. "Kıskanç olmak için nedenim yoktu," diyor anlatısına devam etmek için, "çünkü onlar erkek kardeşleriydi... O gece nasıl oldu da kendimi kaybettim, anımsamıyorum. Bir kayak-kulübesiydi. Hava soğuk olduğundan kardeşleri için sıcak şarap hazırlamıştı ve bütün gece boyunca erkek kardeşleriyle konuşmuştu, erkek kardeşleri de yalnızca onunla konuşmuşlardı, çünkü ben aileden biri değildim. Durumu komik buldum, daha doğrusu öyle bulmaya çalıştım, aslında komikti de, ama ben mağrur bir insanım. Natasha'nın kardeşlerine benden daha fazla bağlı olmasını kaldıramıyordum. Ben herşeyi elde etmek isteyen bir insan mıyım? Sarhoş değildim, çünkü sıcak şarabı kardeşleri için hazırlamıştı, zaten ben de o şaraptan içmek istememiştim. Herkesin nasıl neşelendiğini tahmin

edersiniz. Ben bir kelime bile etmiyordum, çünkü onlar artık yalnızca fransızca konuşuyorlardı. Gördüğünüz gibi bir bu eksikti. Gülünç bir durum. Birdenbire ondan nefret ettim, yanında durarak onu gözlemledim ve bütün soğukkanlılığımla ondan nefret ettim. Hiç değilse ettiğimi düşündüm, çünkü aslında onu seviyordum, ama onun içine kök salmış soyundan sopundan nefret ediyordum. Soy sop! —Bunu aşağılık, yok edilmesi gereken bir şey olarak görüyordum. Uyumak için hepimiz yattığımızda, —Natasha, benim ve kardeşlerinin arasında yatıyordu—, bu duygu sardı beni birdenbire. Hava soğuktu. Bütün akşam çalışıp yakılacak tahtaları sağlayan bendim, ama o sıcak şarabı kardeşleri için hazırlamıştı. Öfke beni sardığında, kardeşleri horlamaktaydılar, sonra da örtüyü çekip atanın, beni kavrayıp karanlığın ortasına bırakanın öfke olduğunu hissettim. Kardeşlerinden en büyüğünün subay olduğunu söylemiş miydim? Aralarında en aptalı olmasına rağmen Natasha ona hiç haddini bildirmezdi. Genç olansa bir dansçı, kareograf ya da öyle bir şeydi, yani bir artistti. Natasha'nın en hayran olduğu oydu —ilk defa benim kim olduğumu kavradım: Natasha'nın aşığı... Natasha belki de karanlıkta, kardeşler horlamaya devam edebilsinler diye, fısıldayarak, kendimi kötü hissedip hissetmediğimi sormuş olabilir, onu duymuyordum. Her ne kadar yüksek okullara gitmişsem de ben ilkel biriyim ve öyle de kalacağım.

Natasha benim bunu yapabileceğime inanmıyordu. Aynı zamanda, benim Natasha'yı sevdiğim gerçeğinden daha fazla bir şey bilmeyen kardeşleri de buna inanmıyorlardı... Kıştı ve önceden söylediğim gibi geceydi. Nereye gidebileceğimi bilmiyordum. Dışarıya, serin karların içine. Soğuktan donmak istiyordum. Anlıyorsunuz, değil mi, onlar kulübede horlarlarken, ben donarak ölmek istiyordum," diyor ve yeniden biri dar koridordan geçtiği için susuyor. "Fjodor Iwanowitsch, Tanrıya inanır mısınız?" diye soruyor yanıt beklemeden. "Şimdi anlamsız bir cinayet için onbeş yıldır Sibirya'da olacaktım. Belki de o zaman öğrenirdim. Bütün bildiğim bunun için çok şey gerekmediği. Belki de Tanrının lütfuna inanmayı öğrenebilirdim, Fjodor Iwanowitsch. Şimdiyse yalnızca şansa inanıyorum," diyor ve Charatan —piposunun tütünlerini boşaltıyor. Bu arada Vogelsanger ya da Baerlacher gibi bir adı olabilecek bay başıyla selam vermeyi ihmal etmeden deri çantasını alıp kompartmandan çıkıyor. Kompartmandaki kumaş döşemeli yerine/Kumaş döşemeli kompartmandaki yerine yeniden oturduğunda "Özetle," diye devam ediyor, "Donmak istiyordum. Kendimden nefret ediyordum, Fjodor Iwanowitsch, kendimden utanıyordum. Donabilmek için yeterince soğuk değildi, ancak dayanılır gibi de değildi. Yıldızlı bir geceydi. Ertesi günü cesedim karda katılaşmış olacaktı; niyetimin gülünç ve kötü olmasının yanısıra, uygulanması da

çok güçtü. Doğuda karlar üstünde gün ağarmaya başlarken, ben sadece tir tir titriyordum. Natasha uyuyordu. Benim niyetimden haberi yoktu, şu yıldızlı göğün altında kimsenin benim gülünçlüğümden haberi yoktu. Benim dışımda!.. Şimdi sanırım Brugg'a geldik," diyor pencereden dışarı bakarak, "Brugg ya da Baden." Bunlar anlatılardaki gibi mesafeler değil. "Belki sizi sıkıyorum, Fjodor Iwanowitsch, ama siz hikayemi anlattığım ilk kişisiniz... Sonunda yine kulübeye geri döndüğümde aklım son derece yerindeydi. Hava aydınlanmaya başlar başlamaz, kayaklarımı alıp, vadiye gidip Natasha'ya bir mektup yazma kararım kesindi. O da benim için fazla iyiydi. Bir melek!.. Hiç bilemiyorum, Fjodor Iwanowitsch, siz gülünçlüğün, zavallılığın bilincinde olmanın verdiği hissi bilir misiniz? Bu bilinç, karda yıldızlı bir geceden daha acımasızdır, ya da ben erkek kardeşleri horlarken duyduğumda öyle hissettim. Subayla artist bana ne yapmışlardı ki? Kız kardeşleri onlara sıcak şarap hazırlamıştı, ben ise çok az fransızca anlıyorum... İki saat boyunca, bana buz kestiren gülünçlüğümle başbaşa karda kaldıktan sonra, odun kırmak için küçük baltayı aldım. Kemiklerime kadar donmuştum. Ağaç kütüğüne saplanıp kalmış baltayı, kütükle birlikte tomruğun ya da başka bir kütüğün üstüne indirirseniz elbette çatırdar. Akrabaların horlaması kesildi. Artık titriyor olmam beni sevindirdi çünkü bu bana, tehlikeli de olsa, kütükleri

yarma, ufak parçalara ayırma, yakılacak odun haline getirme olanağını sağlıyordu. Çok komik görünüyor olmalıydı ama hiç de komik değildi, Fjodor Iwanowitsch. Natasha aşağı indiğinde ve benim Tanrı aşkına ne yaptığımı sorduğunda, "Sıcak şarap," dedim. Uykuluydu. Her zaman, örneğin bir akşam önce olduğu gibi güzel değildi. Uykulu olduğu için daha açık seçik konuştum: Ben sıcak şarap yapıyorum! Bunu derken de utanıyordum. Onun o sağduyusu, Fjodor Iwanowitsch, o kadınsı sağduyusu! —Doğru ya, siz Natasha'yı tanımıyorsunuz. Birbirimizi üç yıldır seviyorduk, sanki akılsızlık onda insan kılığına girmişti, gerçek bir insandı o, ama sabahın beşindeki sağduyusu beni deliye döndürmüştü. Sıcak şarap diye bağırdım, git! Natasha beni tanıdığını sanırdı, yoksa zaten mavi kombinezonu, açık saçlarıyla yeni uykudan kalkmış Natasha, sanki üstüne oturulmak için orada bulunan kütüğün üstüne çökmezdi. Odun kırmamdan uyanan kardeşler doğal olarak kulak kesilmişlerdi; Natasha "Qu'est-ce que tu fais?" dedi. Bir kere daha tekrarladım: Sıcak şarap! ama öyle bir vurguyla ki, tahmin edebilirsiniz, Natasha bunu bir şaka olarak, ya da ne bileyim diğerlerine karşı bir saygısızlık olarak aldı; ama yalnızca iki erkek kardeşine karşı değil. Bu arada söylemeyi unuttum: Ben "Git," dediğimde ve yanacak odun hazırlamak, odun kırmak için baltayı salladığımda kardeşler dışında kulübede başkaları da vardı,

kız ve erkek çocuklar, bütün soy sop," diyor, ve artık susmak amacıyla bir kere daha piposunu temizliyor ancak yine de dayanamıyor: "Schlieren'deyiz şimdi," diyor pencereden dışarı bakarak: "Fjodor Iwanowitsch, sizin bir koltuğu sokağa fırlattığınız hiç oldu mu? ve sonra bir tanesini daha ve bir tanesini daha? —hiç bir zaman bir ilerleme göstermedim ben, bakın, aynı şey Wassa ile oldu, daha ilerki bir zamanda, kıskançlık için nedenim vardı, ayrıca da sarhoştum, zom bir domuz, öfkemi demir koltuklardan aldım, terastan sokağa fırlattım onları ve bir cani olmaktan kıurtuldum.Fjodor Iwanowitsch. Bunu nasıl açıklarsınız?" Piposu çekinceye kadar bekliyor. "Belli ki Tanrıya inanıyorsunuz, Fjodor Iwanowitsch, yoksa böyle gülümsemezdiniz. Aptal ve yüzeysel bir insan olduğum için bana acıdığınızı açıkça söyleyin, Fjodor Iwanowitsch. Ben kendime acımıyorum... O anda delirmemiştim, gayet iyi biliyordum ki gülünçlüğüm ne bana bakan Natasha'yla ne de erkek kardeşleriyle bağıntılıydı. Ancak artık her ne kadar Natasha önümde oturuyorsa ve bana bakmaktaysa da, o küçük baltayı tutamıyordum. Sanırım onun adını, o kadar sevdiğim adını bile söyleyemeyecek durumdaydım, sadece, "Que'est-ce que tu fais?" dendiğini duyuyordum. Sonra küçük balta kütüğe saplandı, o yanında duruyordu, parçalamak istediğim odun parçasıysa hâlâ elimde duruyordu. —hepsi bu kadar, Fjodor Iwanowitsch: Şans bu!"

deyip, bir istasyonun sarı ışıklarının hızla uzaklaştığı pencereden dışarıya bakıyor: "Burası Alstetten'di", diyor umursamazca ve gezginin paltosunu indirmesinin ve küçük bir paket ile karısı için alınmış parfümden oluşan birkaç parça eşyasını toplamasının zamanı geliyor. Paltosunda asacak bir bağcık çoğu kez bulunmadığından onu eşyaların durduğu fileye atmaya alışıktı, şimdi onun nerede olduğuna bir daha baktığında Fjodor Iwanowitsch'in karşısında, tam paltosunun altında, gülümseyerek oturduğunu görmek onu şaşırtıyor gibi: "Amca, bütün hikayen bu mu?" Koridorda yolcular itişip kakışmaya başlamışlar bile. Paltosunu yerinden indirmeden, "Hayır," diyor, gezgin adam, aynı alaycı tonla: "Fjodor Iwanowitsch." Bu adam yaşlı olmamasına rağmen, göze çarpacak kadar parlak gözleri ve belli ki zamanından önce grileşmiş kıvırcık saçları olan, ufak tefek biri. İyi bir terzinin dikişi olduğu açık, kürk yakalı, yıpranmış bir palto giymiş, başında astragan bir kalpak. Paltosunun düğmelerini çözdüğünde altında bir 'Poddiowka' ve işlenmiş bordür işlemeleriyle bir rus gömleği görülüyor. Sanki adını bilmeleri gerekirmişcesine "Adım Podsnyschew," diyor ve ekliyor, "Size çayımdan ikram edebilir miyim? Ancak çok koyu." Bir önceki istasyonda demlediği çay gerçekten de bira gibi. "Podsnyschew," diye yineliyor kısık sesiyle: "Amca, niye bana bütün hikayeni anlatmıyorsun, gerçek hikayeni, dinleyen biri var, görü-

yorsun." Ayaklar trenin fren yapmaya başladığını hissediyor. "Peki," diyor, gezgin, "Size anlatacağım" sanki her kompartmana teker teker gelip "Zürich, son istasyon, kimse kalmasın," diyen kondüktörü duymamış gibi. Bir an için susuyor, sonra yüzünü elleriyle ovalayıp başlıyor: "Eğer anlatacaksam, her şeyi baştan anlatmalıyım. Nerede doğduğumu, beni kimin yetiştirdiğini, arkadaşlarımın kimler olduğunu, neler öğrenip öğrenmediğimi, benim acınası hikayeme yol açan her şeyi anlatmalıyım—"

STATİK

Bir sabah, saat sekizi az geçe, ilgili bölüme başvuruyor. Aşağıda, girişteki jandarma ona gerektiğinde danışmanlık yapamamıştı. Elinde şapkasıyla uzun bir bekleyişin sonunda sıra kendisine gelip de, kendi aleyhinde ihbarda bulunacağını bir daha yinelemek için başvuru masasına eğildiğinde, memur ona bakmadan kağıtları, raporları düzenlemeye devam ediyor. Ona sırasının gelmesi için beklemesi söyleniyor, tıpkı diğerlerine, yani arabalarını yasak yere parkedip de bir sürü bildik bahaneler uyduranlara söylendiği gibi. Ancak o, sarı banka oturmuyor, çünkü çağrı belgesi yok, dolayısıyla çağrılma umudu da. Yüzünü göstermemek için, şapkası elinde, pencereden dışarıya bakıyor. Haykırmıyor.

Dalgalar halinde bastırıyor hep. Çoğunlukla yalnızca bir saat kadar sürüyor, daha sonra ise içine düştüğü bu yılgıyı kavrayamıyor —memur gülebilirdi, gülmeyebilirdi

de, ama İskoçya'da evli bir kızkardeşi, ayrıca düzenli olarak para gönderdiği bir oğlu olduğu gerçeğinin önemini nasıl olsa kimse anlamayacaktı.

İçki içmiyor.

Öğrencileri o dönem hiçbir şeyin farkına varmıyorlar. Bütün tahtayı kaplayan ve tebeşirle gözler önüne serilen kaligrafik özen, ayrıca herkesin dikkatini çekebilecek bir yanlışı anında silebilmek için gerekli olan elinde tuttuğu süngер onları eğlendiriyor. Pek saçı yok, kafasının arkasında keli ve terden ıslak, küçük bukleleri var. Ne zaman sınıfa doğru dönse, her seferinde, gözleri önüne eğik, elindeki tebeşir tozlarını temizliyor.

Önceden başkalarının oturmuş olduğu sarı banka daha sonra o oturuyor. Büyük olasılıkla bulunduğu daire, onun davasıyla doğrudan ilgili değil. Aşağıda, girişte demir parmaklıklı bölümlerde, ilgili cinayet aracının fotoğrafları ile birlikte gıyabi tutuklama müzekkereleri asılı,

5000 Franklık ödül, daha sonra 10.000'e çıkıyor, yakalanma süresi uzadıkça daha da artıyor değeri. Saatine bakıyor; günlerden cumartesi. Komiserliğin aşırı meşgul olduğunu düşündüğünden ihbarının ille de bugün mü olması gerektiğini soruyor kendine —

Karısı hâlâ unutkanlık, dağınıklık olarak yorumluyor. Bütün gün yağmur yağdığına göre ne zaman ve nerede şapkasız yağmura çıktığını farketmesi gerekirdi —ancak bu konuda fikri yok, kafası ıslanmış, ama fikri yok.

Onun alanı: Mimarlar için statik. Pratikte statik hesaplar zaten bir mühendislik bürosunun işidir ve mimarın statik duygusuna sahip olması yeterlidir. O hep fotoğraflar gösteriyor: Betonda çatlaklar.

Lakabı: Çatlak.

Komiserliğe yapılan ziyaret tekrarlanmıyor; buna karşın birkaç hafta sonra karısına istifa etmesi gerektiğini söylüyor. 53 yaşında.

Kimseyi öldürmemiş. Trafikte bile. Bir işçinin yaşamına mal olan bir iş kazasında görgü tanığıydı, ama sorumlu mühendis değildi —ayrıca o mühendis de sonuçta aklanmıştı. Kendisi o zamanlar staj yapmaktaydı, ve ölçüm aletleri getirmekle yükümlü olduğundan orada bulunması rastlantıydı— buna rağmen şimdi korkuyor, birini öldürmüş olduğu birden aklına gelebilir diye.

Yargıya inandığı için değil —

Mimarlığa saygımız var ama statikteki çekme gücü de çok önemli. Unutulmaması gereken şu var: Hesapta unutulan her yük öcünü alır, fotoğrafa bakın: Mesnetlerde çatlaklar, çekmeler, kolonlarda burkulmalar, ve yıkılma. Sonra da her seferinde, "Gördünüz mü!" diyor. Arada konferans salonunda kalıp, gelecek derse hazırlık

için önceden yazıp çiziyor. Öğrencilere yardım için banka oturduğunda ise hep eski yöntemlerle yapıyor hesapları.

Yakınlarının farkettikleri ilk şey bir tür saplantı —her fırsatta "Ben bunu bilmiyorum," diyor. O konuyu bilip bilmediği ve hakkındaki düşüncesi sorulmasa bile. Aslında pek de dikkat çekmiyor ve öylesine söylenen diğer laflar gibi algılanıyor, örneğin birinin sürekli "öyle mi" demesi gibi. Ya da "tamam tamam." Onunki ama öylesine söylenmiş bir şey değil; "Ben bunu bilmiyorum!" derken son derece bilincinde. Çoğunlukla o konudaki bilgisizliği hiç önem taşımıyor. Denizin en derin olduğu yeri niye bilsin ki? Tabii ki her bilinmeyeni anında bildirmek pek olası değil, diğerleri ise konunun bilindiğini varsayarak konuşmalarını sürdürüyorlar, ve bir süre sonra, konu tükendiğinde, o da özetliyor: Ben bunu bilmiyordum! Ne kadar özenle dinlediği ve bunu laf olsun diye söylemediği, aynı konu için hiçbir zaman iki kere "Bunu bilmiyorum," dememesinden belli. Konuya ait bilgisizliğinin saptanması için bir kere söylemesi yeterli ve hangi konuyu bilmediğini de hiç unutmuyor.

Dekan olmayı reddediyor.

Belleği onu yolda bırakmıyor, tam tersine, onun aleyhine işliyor —birdenbire İskoçya'daki kardeşine, mirastaki payını hâlâ ödemediğini anımsıyor. Karmaşık bir öykü gerçi, ama aklında kalan: 80.000 Frank. Artı faizler. Ya da aklına o anda hiç gerekmeyen yabancı kökenli bir sözcük geliyor; anımsadığı, ancak her seferinde anlamını bilemediği bir sözcük.

Kaybolan şapkası çoğunlukla bekleme odasında asılı oluyor. Bir keresinde profesörün paltosunu tutan ve sonra da şapkayı hatırlatan öğrenci şaşırıyor: Profesör, şapkanın kendisinin olmadığını iddia ediyor. Profesör şapkasız çıkıp gidiyor.

Öğrenciler onu seviyor.

Masasında yanyana, yontulmuş olarak duran yalnızca sarı kurşun kalemler değil, her şey öyle. Düzensizlikten korkuyor. Tırnakları hep kirli olan ama buna karşı bir şey yapamayan insanlardan o.

Komiserlikte, bir saat sonra genç bir jandarma ona ne istediğini sorduğunda, sarı bank üstünde kalakalıyor, niye o yerde uyandığını bilmeyen biri gibi —

Çöken yalnızca yüzü.

19 yıldır ona hayranlığını sürdüren karısı, onun bilgisizliğinden çok, bunu her zaman başkalarına bildirmek saplantısından dertli. Bazen karısı, bari başkalarının önünde "Ben bunu bilmiyordum," demesini önlemek için önceden koluna dokunuyor. Ama pek başarılı olamıyor, tam tersi, kocası onun dostça dokunan elinden ürküyor; sanki karısı onu uyarmak, "Bunu bilmiyorsun!" demek istiyormuş gibi, hemen onaylıyor: Ben bunu bilmiyorum!

Özellikle sabaha doğru, daha dışarısı karanlık iken aklına hep saçma sapan, önemsiz şeyler geliyor. Sonra da peynir, komposto, başka bir şey bulamazsa soğuk spagetti falan atıştırmak için çıplak ayak mutfağa gidiyor. Birdenbire belleğinin su yüzüne çıkmasına izin verdiği anıların komik diye adlandırılabilecek olmaları içini rahatlatmıyor. Yine de ürküyor. Ürkmesiyle birlikte bir tür anılar dizisi canlanıyor. Annesinin mezarının yakın zamanda kaldırılacağına ilişkin cenaze işlerinden gelen bildiriyi yanıtlayacağına, oturup, küllerin konacağı kutunun parasını elbette üstleneceğini bildirmek yerine, hiç yanıtlamamış, yani işi savsaklamış olması, aklını ilk kez kurcalamıyordu. Ama aynı zamanda, o zamanlar, 1940'da, doğru davrandığını, hem de bir binbaşıya karşı cesurca davrandığını anımsıyor. Hata belleği birdenbire canlanıyor, (mutfakta çıplak ayak dururken), binbaşıyla yaptığı konuşmayı sözcüğü sözcüğüne anımsıyor, hatta ona "yapılan ahmahlık", demiş olduğunu. Bazen de anımsadığı, artık bu yaşında duymadığı bir his, ya da bir koku.

Günün birinde istifasını veriyor —

Çalınan futbol topu aklına geliyor. Kilerdeki doktorculuk oyunu adı verilen oyun, eşcinsellik, ardından duyulan korku, sonra dedektifin kilere gelmesi ve de annesine söylediği için genç bahçıvana karşı işlediği ihanet aklına geliyor. Genç bahçıvandan cep harçlığı aldığı aklına geliyor. Lisede sınıfta kaldığı aklına geliyor.

Sonraları saplantısı geçiyor —bir şey bilmediği zaman hemen başını öne eğip dinliyor. Kuşlar da zaman zaman böyle dururlar ve o zaman nereye baktıkları anlaşılmaz. Artık hemen hemen hiç "Ben bunu bilmiyorum," demiyor, bunun yerine başını öne eğerek susuyor.

Bütün bunlardan bahsedemiyor, konuşmayı denediğinde ise anında yanlış anlaşılıyor, ona hemen gerçek bir profesör olduğu, düzenbaz olmadığı, iyi niyetli bir baba olduğu, yahudi düşmanı olmadığı, mütevazi tarzı için saygı duyulan bir iş arkadaşı olduğu söyleniyor. Ayrıca (tanrı korusun) katil falan da değil. Denilenlere ne karşı çıkıyor, ne de baş sallıyor, sadece önüne bakı-

yor. Ahlaklı biri olduğunu söylüyorlar. O yine de şaşkın —

Gerekçe gösteremediğinden istifası onaylanmıyor; sağlığı yerinde; üniversite kurulu ona bir de sekreter tahsis ediyor.

Durumunun önüne geçilmez olduğunu farkediyor.

İskoçya'dan gelen evli kardeşini havaalanında tanımıyor ve görevini yerine getirmeden dönüyor. Kızkardeşini ise sanki hep onun evinde yaşamış gibi oturur buluyor, yalnızca daha yaşlı. Sonra her şey yolunda gidiyor, hatta içtenlikle, ilişkilerde kırık, çatlak olmadan.

MİMARLAR İÇİN STATİK, uzun yılların deneyimini biraraya topladığı bir el kitabı. Yayımlanır yayımlanmaz, aralarında japonca da olmak üzere üç dile çevriliyor.

Aslında herşey düzene girmekte —

O zamanki davasını kaybetmeyi hak etmiş olduğunu karısına açıkladığında, karısı saçma bulmuştu bunu. Uzun zaman geçmişti aradan, herkesin anlamını kavrayamadığı bir davaydı. Bir skandaldı. Kocası bir firmaya dava açmıştı: O zamanlar, henüz profesör değilken, istek üzerine hazırladığı bir bilirkişi raporunun bedelini kısmen ödemişler, ama uygulama evresinde (büyük hallerle bir endüstri inşaatı) tasarruf nedeniyle raporun gereğini yapmamışlardı. Sorumluluk duygusundan açmıştı bu davayı. İlerde ortaya çıktığı gibi, firmanın vergi mahali Liechtenstein Prensliğiydi, Vaduz ise dava yeri. Bu nedenle bu kez Liechtenstein'dan ikinci bir dava vekili tutması gerekmişti. Ancak avukatın, firmanın vergi konusunda danışmanlığını yaptığı henüz ortaya çıkmamıştı. Hiç değilse o bunu bilmiyordu. Binalar/haller bitip de, kendisine ücretinin geri kalan kısmının davadan vazgeçmesi halinde ödeneceği gibi bir uzlaşma teklif edildiğinde, ücreti zaten mahkeme masrafları için uçup gitmekle kalmamış, aynı zamanda kariyeri de tehlikeye girmişti; çünkü tam doçentliğe başvurduğu sırada, firma, uzlaş-

manın kabulünü sağlamak için, başka bir bilirkişi raporu hazırlatmıştı. Böyle durumlarda hakemlik görevini yapan İsviçre Mühendisler ve Mimarlar Derneği kendisini bilirkişi raporu konusunda meslektaşları aleyhine bir dava açmaması için uyarıda bulunmuşlardı. Gerçi bunların profesörlük seçimlerinde doğrudan doğruya oy kullanma yetkileri olmasa da, seçimi etkileyebilirlerdi. O zamanki anlayışına göre, profesörlüğünü tehlikeye düşürmemek için bu meslektaşlarını dava etmekten vazgeçmesi korkaklık da olsa, ne pahasına olursa olsun, —mirastan kızkardeşine düşen hisseyi hâlâ ödeyememiş olmasına karşın— gene de firmayla herhangi bir uzlaşmayı reddetmişti... Şimdi, kahvaltı ederken, birdenbire o zamanki davayı hakkıyla kaybetmiş olduğunun bilincine varıyor. Kuşku duyduğu haller hâlâ sapasağlam ayakta durmaktalar. Ama asıl neden bu değil. İleri sürdüğü herhangi bir neden yok...

Dalgalanmalar olmadan geçen günler —

Sanki onu gülünç duruma düşürebilecek bir fotoğraf diğerlerinin arasına sızabilirmiş gibi, önceden her bir fo-

toğrafı ışığa tutuyor ve ders için gerekli fotoğrafları kendi eliyle kasete yerleştiriyor. Bir keresinde gülünmüştü, ama konferans salonunun içi karanlıktı ve neden gülündüğünü anlayamamıştı. O fotoğrafı ise (Kemerleri üç mesnetli olan bir hangarın yıkılışı, hesaba katılmamış rüzgarın nelere yol açabileceğinin örneği) bir daha hiç koymamacasına kasetten çıkarmıştı.

Yaptığı evlilik nedeniyle kardeşinin parasal durumu iyi. Mirasla ilgili olan durumu ona anlattığında, kardeşi, bankacı olan kocasının bu konudan haberdar olmamasına özen göstermesini istiyor. Bunun dışında ailesiyle ilgili bütün anılardan kaçınıyor. Çok şükür ki annesinin mezarı henüz kaldırılmamış. Ayrıca İskoçya'dan gelen kardeş yalnızca iki gün kalıyor (otelde) ve bu kısa zaman içinde erkek kardeşine niçin üzüldüğünü anlayamıyor —Profesörün çok iyi bir karısı, teğmen olmak üzere olan bir oğlu var, devletin ödediği emekliliği vs.

Sonra da eskiden de katılmış olduğu Brüksel'deki kongre başlıyor. Eskiden bildiği otelde yer ayrıldığında, bilet vs. alındığında birdenbire hiç Brüksel'e gitmemiş oldu-

ğunu itiraf ediyor —Karısının ona gösterebileceği kanıtlar var, Brüksel'den kendisinin yazmış olduğu mektuplar, hatta fotoğraflar, ama o yine de inanmıyor.

Artık yalnızca bir soru, başkalarının, kendisinin statikten hiçbir şey anlamadığını ne zaman farkedecekleri sorusu kalıyor; bu ise bir zaman sorunu. 9 yıl sonra emekliye ayrılacak. Oğlu biliyor sanki.

Komiserlikte, elindeki şapkayla, sarı bankta otururken, geceleyin belleğinden nelerin su yüzüne çıktığını bilemiyor —onların bildiğini sanıyor, neredeyse bunu umuyor.

Sonra yine aynı şapkayı başına geçirdiği oluyor. Hiç duraksamadan. Eve gittiğinde şapkası yine başında oluyor. Unutkan profesör klişesi onu sinirlendiriyor, aslına bakılacak olursa, o gittikçe az unutuyor.

Bir kere, caddenin ortasında, şapkasını çıkarıyor, duruyor, etrafına onu gören var mı diye bakıyor, sonra da şapkasını bir bahçe çitini demirden ucuna basıp, yoluna devam ediyor.

Bazen başının asfalt üzerinde yürüyen ayaklarından bu kadar uzak olması onu şaşırtıyor.

Hastalandığında, buna seviniyor.

İyileştikten sonra onu karısının kolunda görüyorlar. Ona selam verildiğinde ürkek ürkek başını eğerek karşılık veriyor, bu arada çok yol katetmiş eski öğrencilerinin adlarını bile anımsıyor. Başı eğri, iyileştiğini söylüyor kibarca. Hâlâ aynı tarz şapka kullanıyor, hasırdan bir şapka, bandı terden kirlenmiş. İşine tekrar geri dönmemiş. Onu caddenin öbür tarafına geçiren karısı da sanki bir şey olmamış gibi davranıyor. Gözle görülen bir gerçek, öğrencilerinin yaptığı yapıların yıkılmadığı gerçeği (yerleşim merkezleri, kongre salonları, hastaneler, çelik ve

camdan gökdelen bürolar), kendine olan inancından birşey değişmiyor: —statikten hiç bir şey anlamadığına, hiç bir zaman kendi öğrettiklerini de anlamadığına dair olan inancından.

Bir doktorla filoloğun
hiç de kolay olmayan aşk ilişkileri;
bir araba kazasının ruhsal önkoşulları;
ya da kendisinin suçlu olduğunu
düşündüğünden bir sabah saat sekizde
suç başvurusu yapma gereği duyan
elliüç yaşındaki statik profesörünün öyküsü;
vaktini bir şarap mahzeninde geçiren
'sonunun kötü olacağı' söylenen kuyumcu;
ve
Locarno'lu eczacının düşü!

Artık ülkemizde de epey tanınan
usta yazar Max Frisch'in diliyle:
pekçok anlatı...
pekçok kendine özgü öykü...

LOCARNO'LU ECZACININ DUŞ
2 109757 942347
KABALCI